

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Warszawa

2021

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

ISSN: 2450-8160

nr.indeksu: 19464

numer: 70 (09-10/2021)

Redaktor naczelny: Gontarenko N.

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPu im. K.D. Ushinskogo, Ukraina.

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. »Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

info@conferenc.pl

Nakład: 80 egz.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wszelkie prawa do materiałów prac należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. »Diamond trading tour».

Obowiązkowym jest odniesienie do czasopismo.

Opinie wyrażane w artykułach czy reklamach są publikowane na wyłączną odpowiedzialność autorów, sponsorów lub reklamodawcy. W związku z tym ani Redakcja, ani Wydawca nie ponoszą odpowiedzialności za konsekwencje wykorzystania jakichkolwiek nieścisłych informacji.

Warszawa 2021

»Diamond trading tour" ©

ISSN: 2450-8160

The results of the study of artistic and creative activity of students of the faculty of preschool education at the ascertaining stage Ivershin A.	5
Результати апробації спеціалізованого навчального курсу «Інформаційні технології в психології» для студентів-психологів Вінтюк Ю. В.	9
Засоби комп'ютерної наочності при викладанні графічних дисциплін Ребрій А.М., Рибенко І.О.	16
Формування здатностей здобувачів початкової освіти до дослідження особливостей прикметників Зенченко Т.Ф., Паненко Г.	19
Розвиток культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки Воровка М. І., Кожевникова А. В., Курдюк О. О.	27
National education of preschool children in sofia rusova pedagogy Вдовиченко Р.П., Михальченко Н.В., Шапочка К.А., Павлюк Г. В.	33
Pedagogical conditions for the formation of professional competences of future educator of preschool institution Вдовиченко Р.П., Шапочка К.А., Михальченко Н.В., Швець Т. В.	37
Використання сучасних освітніх технологій на заняттях з логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку Курчатова А. В., Бородін Я. В.	41

The results of the study of artistic and creative activity of students of the faculty of preschool education at the ascertaining stage

Angelika Ivershin,

PhD, The state institution "South Ukrainian National pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

***Abstract.** The article describes the results of a pilot and ascertaining experiment conducted among first-year students of the Faculty of Preschool Pedagogy and Psychology, that is, future educators of preschool children. Since educators with creative potential are needed to educate a creative personality, the relevance of the study is beyond doubt. As a result of self-diagnostics carried out as part of a pilot experiment, students noted a low level of development of their creative abilities. To carry out the ascertaining experiment, we identified the criteria, indicators of the development of artistic and creative activity in students, and also selected diagnostic methods. The study revealed that future educators are mainly at a low and sufficient level of development of artistic and creative activity. Students have the potential for creativity, however, we note that visual skills are poorly developed. The emotional attitude of students to artistic activity is unstable, fluctuating from negative to positive; interest in artistic activity is episodic and requires some effort on the part of the student. This study allows you to adjust the curriculum to improve the preparation of future professionals.*

Key words: artistic and creative activity, criteria, students, future educators, professional training.

Introduction. The modern understanding of the professional training of a teacher includes the recognition of the value of the individual as a subject of culture, with a high level of spirituality, morality, and creative realization.

The professional development of a modern teacher cannot be imagined without the development of the creative potential of the individual, the formation of creative activity and independence, the desire for self-improvement and self-development. The implementation of these tasks is facilitated by

the introduction of students to artistic and creative activities.

In pedagogical researches on the preparation of a future teacher as a creative person, the possibility of forming students' abilities for creative activity has been substantiated (O. Otich, L. Pshenichnaya) [1]; the issues of creative activity of students are considered (G. Borenko, Vorobiev N.E., Dyakov A.P., N. Kichuk); analyzed the potential of a creative approach to teaching (I. Zyazyun, N. Nichkalo, N. Romanenko) [1, 2]. Purpose of the article: to highlight the results

of the study of the artistic and creative activity of future educators, conducted at the Pedagogical University named K.D. Ushinsky within the framework of the ascertaining experiment.

Main part. To study the artistic and creative activity of future educators, a pilot experiment methodology, criteria and indicators of the studied phenomenon were developed, a quantitative and qualitative analysis of the data obtained was made. A survey of full-time bachelor students was carried out. Questionnaires, self-assessment cards, creative tasks for diagnosing the artistic and creative activity of future educators have been developed and the results of fulfilling the proposed tasks have been analyzed.

Based on the pilot experiment, it was concluded that the artistic and creative activity of students of specialty 012 "Preschool education" was insufficiently developed. According to the results of self-assessment, students classified themselves as sufficient and low levels.

Acquaintance with plans and programs for the professional training of future educators showed the contradiction between the need for a creative specialist and insufficient attention to his artistic and creative training. This situation undoubtedly hinders the process of high-quality professional training of future educators.

The results of the pilot experiment became the basis in the development of the methodology for the ascertaining stage of the experiment, in particular, the definition of criteria and indicators for the development of artistic and creative activities of future educators.

We have chosen the following criteria: axiological, cognitive, emotional-motivational, activity-creative with the corresponding indicators.

In particular, students named: a low level of preparation of applicants for creative activity (64.8%); insufficient effectiveness of teaching subjects of the artistic and aesthetic cycle at school; a small amount of information on the history and theory of fine arts in the university program; insufficient number of teaching hours (12%); low level of the material and technical base of the faculty (79.5%). Familiarization with plans and programs for the professional training of future educators

showed the contradiction between the need for a creative specialist and insufficient attention to his artistic and creative training. This situation undoubtedly hinders the process of high-quality professional training of future educators.

The results of the pilot experiment became the basis in the development of the methodology for the ascertaining stage of the experiment, in particular, the definition of criteria and indicators for the development of artistic and creative activities of future educators.

We have chosen the following criteria: axiological, cognitive, emotional-motivational, activity-creative with the corresponding indicators. The axiological criterion is revealed through the following indicators: orientation towards universal and spiritual values of culture; awareness of the importance of art, its spiritual value for personal development; aesthetic attitude to reality. We understand the aesthetic attitude to reality as a developed sense of beauty: a sense of harmony, rhythm, color, form, as well as the activity of a person in artistic and creative activity. Aesthetically, the student is focused on spiritual values, shows interest in artistic activity, has a need for self-expression.

The cognitive criterion assumes that students have a good knowledge of art; about the creative process; certain knowledge of the practice of fine art; the presence of creativity. Indicators of creativity of students: imagination, emotionality, aesthetic impressionability; skill in the possession of artistic means, developed artistic perception. The associativity and metaphoric nature of imagination of students; intuition and originality in solving artistic and creative problems were also investigated.

The emotional-motivational criterion presupposes an emotionally-positive attitude of students to artistic activity; the presence of cognitive motives; activity in artistic and creative activities.

The activity-creative criterion is represented by such indicators: stable interest of students in artistic activity; confidence in their capabilities; striving for self-expression, self-realization; independence, initiative, the ability to improvise.

Diagnostics was carried out on the basis of empirical data obtained by observing the artis-

Table 1

The levels of development of the artistic and creative activity of future educators at the ascertaining stage of the experiment

Criteria	Experimental group			Control group		
	High level, %	Sufficient level,%	Low level,%	High level, %	Sufficient level, %	Low level, %
Axiological	25	45	30	20	50	30
Cognitive	15	35	50	5	30	65
Emotional-motivational	10	65	25	5	70	15
Active – creative	10	35	55	10	40	50

tic and creative activity of students, tests, analysis of the products of creative activity.

To diagnose artistic and creative abilities, several creative test tasks were proposed. First test: work with paints, a still life image of several household items. The performance of this task by students allows observing the degree of manifestation of the sensory qualities of artistic and creative abilities: graphic and painting skills, mastery of the material, the ability to consistently conduct work. The student's work was evaluated on a point system. From one to four points are given if there is a violation of proportions in the still life image, the composition is unbalanced, the coloristic solution is poor, the student is not confident in his abilities.

The cognitive criterion assumes that students have a good knowledges of art; about the creative process; certain knowledge of the practice of fine art; the presence of creativity. Indicators of creativity of students: imagination, emotionality, aesthetic impressionability; skill in the possession of artistic means, developed artistic perception. The associativity and metaphoric nature of imagination of students; intuition and originality in solving artistic and creative problems were also investigated.

The emotional-motivational criterion presupposes an emotionally-positive attitude of students to artistic activity; the presence of cognitive motives; activity in artistic and creative activities.

If the graphic construction of the still life is correct, the proportions of the objects are depicted correctly, but the picturesque coloring of the work is limited; the student performs the work mostly independently, the work is evaluated from 5 to 10 points. If the graphic construction of the still life is correct,

the proportions of the objects are depicted correctly, a rich color palette is used; the student has well-developed visual skills, score 11-15 points.

Execution of work in the application technique on the theme "Seasons". Completing the assignment requires creative imagination. The student must reflect the image of nature in the product of creative activity. The distribution of points is as follows: if a student copies a sample, does not show imagination in work, receives from 1 to 4 points; uses visualization to expand representations, uses a sample partially, then gets from five to ten points; uses visualization for inspiration, performs work independently -11-15 points.

Modeling an animal (a cat). It is necessary to create an image that conveys the author's attitude to this animal, to express a certain emotion in plastic. Completion of this task requires a manifestation of originality, focus on creativity. If in the work the student sets the task exclusively to convey the correct proportions of the animal, then the work was evaluated from 1 to 4 points. In animal sculpture, the proportions are complemented by the transmission of movement, the score is from 5 to 10 points; the transfer of the emotional state, mood, character, the fabulousness of the image was estimated from 11 to 15 points.

To determine the aesthetic attitude of students the test by E. Torshilova, T. Morozova "Landscape" was used [4]. With its help, we revealed the ability of students to perceive the emotional nature of a work of art, an understanding of the role of means of expressiveness in conveying the dominant mood of a painting. To assess the test results, we used the following criteria: perception of the emotional expressiveness of the landscape, analysis of

students' associations, moods that the painting evoked; expression of emotions. The following works were offered: T. Yablonskaya "Old House", "Winter on the Farm", K. Kostandi "Sunset".

Depending on how the student adequately perceives the expressiveness of the landscape, correctly determines the emotional background of the painting, the prevailing mood of the work, expresses personal associations, shows emotionality, the score is from 1 to 10 points.

The designated criteria and indicators of the development of artistic and creative activity of future educators served as the basis for characterizing the high, sufficient and low levels of formation of the studied phenomenon.

This is shown in Table 1.

Conclusions. As can be seen from the tabular values, students of the Faculty of Preschool Pedagogy and Psychology are mainly at a sufficient level, which is characterized in this way: students are mainly aware of their orientation towards universal and spiritual values, but depends on external conditions. Students have the potential for creativity; vi-

sual skills are not developed. The emotional attitude of students towards artistic activity ranges from negative to positive; interest in artistic activity is unstable and requires some effort on the part of the student.

We see the prospect of further research in the development of methods for the development of artistic activity of students of the Faculty of Preschool Pedagogy and Psychology and their psychological and pedagogical support in the creative process.

References:

- Rozvytok tvorchoyi individualnosti studentiv profesiyno-pedahohichnykh navchalnykh zakladiv zasobamy mystetstva / O. Otych – Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2011. – 248 s.
- Tvorchyy rozvytok osobystosti zasobamy mystetstva /N. Nychkalo ta in. – Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2011. – 280 s.
- Tunik E. Psikhodiagnostika tvorcheskogo myshleniya. Kreativnyye testy. Sanct Peterburg, 1997.- 207 s.
- Yakovleva E. Psikhologicheskiye usloviya razvitiya tvorcheskogo potentsiala u detey shkol'nogo vozrasta // Voprosy psikhologii. 1994.- № 5. S. 37-42.

УДК 004 + 371.21 + 376.3

Результати апробації спеціалізованого навчального курсу «Інформаційні технології в психології» для студентів-психологів

Вінтюк Ю. В.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри Теоретичної і практичної психології Національного університету «Львівська політехніка»

Results of approbation of the specialized training course «Information technologies in psychology» for students-psychologists

Vintyuk Yu. V.,

Candidate of Psychological Sciences (Ph.D.), Associate Professor at Department of Theoretical and Applied Psychology, Lviv Polytechnic National University, Ukraine.

В статті розглянутий перелік наукових публікацій що лягли в основу розробки електронного навчально-методичного комплексу для дистанційного навчання з курсу «Інформаційні технології в психології» для студентів-психологів. Висвітлені можливості застосування відомих інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх фахових психологів; розглянута специфіка застосування наявних інформаційних технологій у підготовці практичних психологів. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології; формування професійної компетентності; підготовка фахових психологів; апробація електронного навчально-методичного комплексу; діяльність практичного психолога.

The article considers the list of scientific publications that formed the basis for the development of electronic educational and methodological complex for distance learning in the course «Information Technology in Psychology» for students of psychology. Possibilities of application of known information technologies in the process of preparation of future professional psychologists are covered; the specifics of application of available information technologies in training of practical psychologists are considered. The conclusions from the carried-out work are made and prospects of the further researches in this direction are outlined.

Key words: information and computer technologies; formation of professional competence; training of professional psychologists; approbation of the electronic educational and methodical complex; activity of a practical psychologist.

Характерною ознакою сучасного соціального розвитку – становлення інформаційного суспільства – є широке впровадження комп'ютерних технологій у всі сфери життєдіяльності людини, зокрема, у професійну діяльність фахівців різних спеціальностей, практичних психологів зокрема. Саме через це у навчальні курси з підготовки студентів різного профілю вводять спеціалізовані навчальні курси, які повинні забезпечити майбутніх фахівців необхідними знаннями і практичними навичками, котрі будуть необхідними у подальшій роботі за спеціальністю. Аналогічний навчальний курс було розроблено для підготовки студентів, що навчаються у НУ «Львівська політехніка» за спеціальністю «Психологія» [4]; для створення можливості вивчення студентами даного предмету в умовах дистанційного навчання було створено електронний навчально-методичний комплекс, розміщений у Віртуальному навчальному середовищі закладу. Висвітлення результатів його апробації протягом попереднього навчального року зумовлює доцільність даного дослідження.

Мета роботи: висвітлити результати апробації електронного навчально-методичного комплексу для дистанційного навчання з курсу «Інформаційні технології в психології» для студентів-психологів.

Завдання дослідження:

- розглянути перелік наукових публікацій що лягли в основу розробки електронного навчально-методичного комплексу для дистанційного навчання з курсу «Інформаційні технології в психології» для студентів-психологів;
- висвітлити можливості застосування відомих інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх фахових психологів;
- розглянути специфіку застосування наявних інформаційних технологій у підготовці практичних психологів;
- зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Публікації за темою дослідження у доступній фаховій літературі виявлено не багато. Зокрема, дослідники даної проблеми вказують на доцільність застосування ігрових і навчаючих програм, технології вірту-

альної реальності для вирішення завдань психології навчання, психотерапії та психологічної реабілітації; як і низку інших можливостей. Відтак, перш за все необхідно відзначити публікації: А. Є. Войскунського і Г. Я. Меншикової [5], Б. І. Шуневича [8], А. Г. Шевцова [9], В. Й. Шишко і В. В. Шишко [10], власні публікації [1 – 4], а також праці колективів авторів [6; 7] та деякі інші. Варто відзначити власну публікацію на дану тему, в якій йшлося про розробку навчального курсу «Інформаційні технології у психології» для підготовки майбутніх фахових психологів [4], оскільки в подальшому викладі передбачено навести інформацію про досвід її використання. Незважаючи на те, що використовуючи наявні дані, можна розробити спеціалізований курс з використання інформаційних технологій у роботі практичних психологів, інформації про результати застосування таких курсів у навчальному процесі виявлено не було. Дана обставина змушує до проведення самостійного дослідження.

Виклад доцільно розпочати з огляду можливостей, наявних для викладання даного навчального курсу, які були задіяні. Так, для освоєння тем із даного предмету було створено електронний навчально-методичний комплекс, призначений для дистанційного навчання, тобто такий що містить, крім інших, також необхідні відеоматеріали для його вивчення. Для проведення практичних, які було заплановано реалізувати у вигляді лабораторних робіт, використано спеціально обладнані класи Комп'ютерного навчального комплексу НУ «Львівська політехніка». Була також передбачено можливість реалізації всіх видів навчальних занять дистанційно, на випадок запровадження регіонального або загальнодержавного карантину через поширення пандемії коронавірусу. Далі наведено огляд всіх необхідних і наявних можливостей, які було передбачено задіяти для викладання даного курсу й успішного його освоєння студентами.

Стосовно створення інформаційних психодіагностичних технологій засобами програмування, зокрема, написання комп'ютерних програм для забезпечення діяльності

психологічних служб, відразу стало зрозумілим, що задіяти таку можливість не вдасться. Передусім тому, що студентам-психологам не викладають сучасні мови програмування, оскільки це не передбачено навчальною програмою з підготовки фахівців даної спеціальності. При тому, що ні написанням, ні поширенням необхідних прикладних програм для практикуючих психологів ніхто не займається, доводиться лише констатувати, що можливості отримати необхідні програми, різного призначення, не відповідають наявним потребам у них, як і запитам практики. Як і раніше, сьогодні такі програми створюються лише окремими ентузіастами, а включення у програми підготовки студентів-психологів навчальних курсів із вивчення сучасних мов програмування є доволі проблематичним.

Щодо створення інформаційних професійних сайтів для потреб психологічних служб, ситуація вигадає аналогічно. Студенти не мають змоги під час навчання освоїти такий вид діяльності, лише за умови, що зроблять це самостійно. Проте як бажання, так і мотивацію до освоєння даної діяльності мають лише обмаль студентів. Не рідко для поширення інформації про свою діяльність як окремі психологи, так і психологічні служби також використовують сучасні можливості, з використанням як комп'ютерів, так і інформаційних технологій і мереж. Наразі сайти для своїх потреб мають лише психологічні служби окремих організацій, у яких для цього необхідні можливості, та деякі психологи, які знайшли для цього необхідні ресурси. Незважаючи на це студенти отримують необхідну інформацію про створення, наповнення і функціонування сайту для забезпечення діяльності практикуючих психологів, а також виконують лабораторні роботи, в яких аналізують вміст таких сайтів.

Для автоматизації обчислень результатів психологічних обстежень також є чималі можливості, навчити яким передбачено студентів-психологів у ході освоєння ними даного курсу. Передусім, їм запропоновано виконати лабораторні роботи із застосуванням прикладних програм, зокрема Microsoft Excel і SPSS. Під час лабораторних робіт вони навчаються створювати бази даних

результатів психодіагностичних обстежень, а також обчислювати різні параметри вибіркового сукупності, шукати кореляційні зв'язки між діагностованими параметрами тощо.

Освоїти можливості розвиваючого комунікативного середовища в межах даного навчального курсу не передбачалося, оскільки студенти мають чималий досвід комунікації у чатах і різноманітних соціальних мережах. Однак було здійснено розгляд їхнього застосування для вирішення всеможливих завдань, що зустрічаються в роботі практичних психологів: це не тільки спілкування, пошук людей за інтересами та видами занять, служби знайомств, але й консультації з фахівцями, форуми, наради в режимі онлайн та ін. Відзначено, що вони теж надають різні можливості, які не доступні у звичній комунікації, проте є необхідними при наданні певних видів психологічної допомоги. Крім цього, для розвитку комунікативних навичок є чимало інших можливостей, які освоюються ними під час вивчення різних навчальних предметів. Тому більше уваги було приділено розгляду можливостей застосування інформаційних технологій для освоєння інших видів діяльності.

Проте невербальне спілкування – з задіянням тактильних стимулів – довелося вивчати лише теоретично; відзначено, що торкання викликають тактильні та кінестетичні відчуття, які створюють за допомогою механічних, електричних, термоелектричних або віброактиваторів. З допомогою психофізіологічних механізмів віртуальні торкання підсилюють відчуття присутності у даному середовищі, а також відчуття причетності; за кордоном у продажі є спеціальні кіберкостюми, що дають змогу тактильного спілкування з їхньою допомогою, однак можливості їхнього використання вітчизняними користувачами наразі виглядають доволі проблематично.

Стосовно реалізації роботи в команді, крім кількох спортивних ігор, які реалізують таку взаємодію, інших можливостей для цього немає. Їх було розглянуто на лекції, однак у наявних комп'ютерних класах закладу немає можливості ознайомитися на практиці з такими програмами.

Проте значно більші можливості для навчання майбутніх психологів є для задіяння у повсякденній практиці розвиваючого ігрового середовища. Було відзначено, що гра доволі широко й успішно використовується як для терапії так і для реабілітації, оскільки нерідко вони вирішують одні й ті ж завдання, для цього використовуються різноманітні розвиваючі ігри, комп'ютерні зокрема. Вони дають можливість розвивати пізнавальні здібності, мислення, просторову уяву, фантазію, пам'ять, увагу, допомагають оволодіти вмінням аналізувати, порівнювати, узагальнювати, проявляти кмітливість і винахідливість. Тобто розвиваючі ігри створюють умови для кращого пізнання себе та інших людей, взаємодії людини з навколишнім світом, усвідомлення зв'язків з природою, сім'єю, родичами, з самим собою, визначення поведінки у різних життєвих ситуаціях. У межах вивчення даного курсу студентам було запропоновано не лише ознайомитися з певною кількістю таких ігор, але й апробувати їх: Tetris, Zooma, Minecraft, Civilization, шахи та ін. Відзначено, що правильно підібрані та добре організовані ігри, логічні завдання, вправи для розвитку уяви, пам'яті, уваги сприяють різнобічному, гармонійному розвитку дітей і підлітків, допомагають виробити корисні навички і якості. Для використання ігрового компоненту діяльності необхідно створити відповідні можливості, які повинні освоїти майбутні психологи.

Однак задіяти можливості, які надає ігрове конструювання, – і реалізується з застосуванням анімаційних технологій, що дозволяють оживляти власноручно створені образи – не вдалося. Воно дає змогу в ігровій формі освоювати прийоми конструювання, що формує певні навички і сприяє розвитку творчого потенціалу особистості. Однак для опанування таких можливостей необхідно мати потрібні програми, яких немає у комп'ютерних класах закладу.

Щодо освоєння інтерактивних комп'ютерних ігор, які здійснюють взаємодію гравця з віртуальним світом, вдалося ознайомити з ними студентів теоретично та показати деякі з них. Зазвичай вони базуються на ототоженні гравця з персонажем

гри. При цьому часто застосовується віртуальна ігрова реальність – які надає можливість переживання переміщення у різні середовища та здійснювати будь-які перевтілення, створення фантастичних ефектів, що використовується для розвитку, а також лікування та корекції певних психічних розладів. Але відсутність необхідних ігрових програм і пристроїв для створення віртуальної реальності є перешкодою до освоєння цієї перспективної сфери діяльності практичних психологів.

Непогані можливості в ході викладання курсу було надано для опанування розвиваючого навчального середовища. Навчання є дієвим засобом реабілітації, оскільки у процесі навчання відбувається розвиток різних психічних процесів, функцій і якостей особистості. Крім цього, воно надає знання про те, як необхідно поводитися за певних умов, що робити в певних ситуаціях, як виконувати певні види діяльності. Відповідно, освіта та навчання є дієвим засобом соціальної і психологічної реабілітації. Під час освоєння запропонованих тем курсу студенти не тільки теоретично ознайомилися з різними навчальними програмами, але й навчилися працювати із деякими з них під час лабораторних занять. Відзначено, що процес навчання не тільки дозволяє розвивати певні показники психічної активності, в якому вони задіяні, розвивати особистісні якості, але й допомагати засвоювати різні соціальні норми; тому його також можна розглядати як засіб реабілітації: психологічної і соціальної. Під час лабораторних робіт студенти мали змогу освоїти наступні навчаючі програми: Googl Earth, Stellarium, Gios, The Brain AR App, FVords та деякими іншими.

Програми-репетитори розглядалися лише теоретично, однак про програми-екзаменатори, призначені для здачі результатів навчання, різного рівня складності, слід сказати окремо. Справа в тому, що Віртуальне навчальне середовище НУ «Львівська політехніка», яке вже не перше десятиліття використовується закладом, надає змогу проходити як самоперевірку освоєння певних тем зі створених у ньому Електронних навчальних курсів, так і здавати залікові й екзаменаційні тести. Тому з таки-

ми можливостями студенти непогано обізнані, відповідно, значно більше уваги при викладі даної теми довелося приділити засобам створення таких тестів та специфіці їх створення та використання. Розглянуто наступні програмні засоби для створення тестів різноманітного призначення: Quiz Press, Quiz Creator, School house test, Test desk.

Крім цього, сучасні ресурси Інтернету надають змогу працювати з розміщеними там психодіагностичними методиками різного призначення. Під час виконання лабораторних робіт студенти освоїли роботу з багатьма з них: тестами Міні-мулт, темпераменту Айзенка, особистісним опитувальником Кеттела, тестом Рефлекс, тестами Люшера, Сонді, Лірі, опитувальником КОС, а також тестами інтелекту Равена, Амтхауера, Векслера, Айзенка й ін.

Програми-симулятори і тренажери – призначені для розвитку професійних навичок (психологічних і моторних) при управлінні технічними об'єктами і людино-машинними системами – довелося розглядати лише теоретично, через відсутність можливостей для їхнього практичного освоєння. Відзначено, що різноманітні тренажери широко застосовуються при підготовці: водіїв, машиністів ескаваторів, підійомних кранів, дизель- та електро-поїздів, пілотів літаків, персоналу океанічних лайнерів і криголамів, атомних підводних човнів і космічних апаратів тощо. Однак ні потрібних програм, ні іншого необхідного оснащення в комп'ютерних класах закладу немає, зрештою, як немає їх і у будь-яких вітчизняних психологічних службах. Велику перспективу мають також спеціалізовані тренажери для реабілітації; проте у доступній літературі інформація про них практично відсутня.

Щодо дистанційного навчання в мережі Інтернет – яке дозволяє освоювати різноманітні навчальні дисципліни, а також здобувати освіту за певним фахом – студенти за сучасних реалій вимушеного дистанційного навчання в умовах пандемії коронавірусу, виявилися з ним дуже добре обізнані. В основному через те, що протягом першого року пандемії не лише освоїли різні можливості для здійснення дистанційного

навчання, але й ознайомилися з їх специфікою. Відзначено, що за допомогою дистанційного навчання можна навчатися не лише на курсах, але й здобути освіту, причому не лише середню, а навіть професійну та вищу. Вже протягом 2-го навчального року студенти практично всі навчальні предмети вивчають дистанційно, тому добре освоїли специфіку роботи з ними.

Розвиваюче середовище з застосуванням інших видів діяльності, передусім трудової, спортивної та творчої – було освоєно відповідно до наявних для цього можливостей. Відзначено, що дедалі більше видів професійної діяльності здійснюється сьогодні з застосуванням комп'ютерів і різноманітних інформаційних технологій: вони надають нові, небачені раніше можливості для звичних видів діяльності, і створюють нові. Чимало видів діяльності в наш час неможливі без комп'ютерів; деякі з цих можливостей доступні більшості людей і були освоєні студентами: це текстові та графічні редактори, програми для комп'ютерної верстки тощо.

Спортивна діяльність, яка нерідко використовується для різних видів реабілітації, також вивчалася в межах доступних для цього ресурсів. Причому не лише з допомогою спеціальних програм, але й у мережі Інтернет можна змагатися з суперником чи навіть брати участь у змаганнях із різних видів спорту: шашок, шахів, нардів, спортивного бриджу, пейнтболу, страйкболу, всеможливих гонок, спортивного орієнтування, та деякі інші. Наявні можливості розглянуто під час навчальних занять із даного курсу. Значно менші можливості були наявні для вивчення спортивних імітаторів: футболу, хокею, баскетболу, тенісу і гольфа, боулінгу та більярда тощо, тому вони вивчалися лише теоретично. Те саме можна сказати і про можливості для реалізації видів діяльності, які розвивають творчі здібності особистості. Проте в ході викладу відзначено, що для цього можна використовувати графічні та музичні редактори, спеціалізовані музичні комп'ютери; конструювати можна не лише мелодії, а практично будь-що, що можна створювати: будівлі, комплекси споруд, різні об'єкти, технічні пристрої, електронні схеми, хіміч-

ні сполуки, зовнішність, підприємства, літаки, машини та ін., змінювати їхні характеристики і при цьому досліджувати зміни в їхній роботі тощо.

Стосовно комп'ютеризованих психотерапевтичних методик, можливостей для їх практичного опанування також немає, тому їх довелося вивчати лише під час лекційних занять. Розглянуто їхнє призначення, види, можливості, специфіку застосування тощо; відзначено, що інформаційні технології не тільки знижують ступінь інтелектуальних дефектів і сприяють розкриттю потенційних можливостей психіки, але разом із цим розвивають маніпулятивну активність у цілому та дрібну моторику рук зокрема, оптимізують низку інших локомоторних функцій, сприяють становленню та розвитку мовного аналізатора і т. д.

У подальшому розглядалося розширення фахових можливостей із застосуванням прикладних програм. Щодо програм для професійної діагностики в різних галузях, комп'ютеризованих діагностичних комплексів і систем, які діагностують професійно важливі якості, а в результаті визначають професійну придатність до певної професії, в основному довелося розглядати власні розробки [3]. Проте як ці, так і корекційні та формуючі програми для розвитку різних психічних процесів, станів, властивостей, а також функцій різних систем та їхніх комплексів довелося розглядати теоретично. Однак відеотелефонний Інтернет-зв'язок, який дозволяє дистанційно проводити наради, семінари, симпозіуми, конференції з фахівцями з інших установ, у т. ч. з інших країн, оперативно одержувати їхні консультації з різних питань тощо, вивчати не довелося, оскільки студентами вони добре відомі й апробовані на практиці.

Можливості автоматизації процесу наукових досліджень, зокрема, проведення експериментальних досліджень, моделювання процесу психологічної реабілітації, моделювання управлінських впливів – довелося вивчати лише теоретично, оскільки можливості для їхнього практичного освоєння також відсутні.

Щодо створення інформаційних відеоматеріалів, як використання їх у режимі онлайн, так і їхній запис, то ці можливості

студентам добре відомі. В основному через те, що сучасні практичні психологи нерідко проводять у режимі онлайн у мережі Інтернет як відеолекції, так і вебінари, тренінги, презентації, навіть конференції. Дедалі частіше фахівці з психології не лише проводять зустрічі онлайн, але й записують різноманітні тематичні виступи, які постійно наявні як на їхніх сайтах, сайтах певних організацій чи психологічних служб, так і на сторінках у соцімережах, на Ютуб-каналі тощо. Відзначено, що володіння необхідними знаннями і навичками також допомагає у діяльності психологічних служб і повсякденній роботі практичних психологів. Виконуючи лабораторні роботи студенти створюють презентації на теми з актуальної психологічної тематики і проблематики а також відеопрезентацію себе як фахівця.

На завершення необхідно також зауважити, що для успішного викладання даного навчального курсу необхідно створити спеціалізовану комп'ютерну лабораторію, яку можна організувати у комп'ютерному класі при профільній кафедрі. У такому класі необхідно створити відповідні умови для проведення занять: встановити на комп'ютерах необхідні ігрові, навчальні програми, програми для створення віртуальної реальності, здійснення психотерапевтичних впливів та інші, необхідні для навчання та повсякденної роботи практичних психологів. Однак спроби створити такий навчальний клас-лабораторію наражаються на чималі труднощі. Передусім йдеться про необхідність виділення приміщення та коштів на придбання комп'ютерів, проте і після цього труднощів не стає менше. Справа в тому, що необхідних для роботи програм у вільному доступі обмаль, переважно необхідно замовляти їх у фахових програмістів, що також вимагає чимало часу і коштів, проведення відповідної дослідницької роботи та ін. Виходячи з наявних реалій, виконати цю роботу – а відповідно, і підняти процес викладання даного предмету на необхідний рівень – виявляється неможливим; тобто наявні освітні можливості не відповідають запитам сьогодення з підготовки фахівців, у даному випадку майбутніх психологів.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави констатувати наступне:

1. Сучасні комп'ютерні технології надають широкі можливості у всіх сферах людської діяльності, ряд з яких можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх фахових психологів; проте в ході підготовки студентів-психологів у вітчизняних ВНЗ є можливість використати лише деякі з них.

2. Для створення можливостей застосування інформаційно-комп'ютерних технологій, яка надає нові можливості для практичних психологів, у різних навчальних закладах, необхідно надати змогу реалізувати недоступні раніше методики, що дозволить підняти рівень підготовки психологів до вимог сучасної психологічної практики.

3. Для створення необхідних можливостей вивчення майбутніми фаховими психологами сучасних інформаційних технологій необхідно створити при профільній кафедрі комп'ютерну лабораторію, оснащену сучасними прикладними програмами, необхідними для роботи психологів, і придатну для проведення зі студентами практичних занять при вивченні даного курсу.

В майбутньому передбачено провести дослідження, яке дозволяє оцінити ефективність застосування інформаційних технологій у процесі як підготовки, так і професійної діяльності практичних психологів.

Література:

Вінтюк Ю. В. Впровадження комп'ютерних технологій в реабілітаційну діяльність. Соціо-

гуманітарні проблеми людини. 2013. № 7. С. 121-132.

Вінтюк Ю. В. Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у процес підготовки майбутніх фахових психологів. Молодий вчений. 2017. № 12 (52). С. 358-362.

Вінтюк Ю. В. Створення і застосування здоров'язберігаючої профорієнтаційної системи. Монографія. Видання друге, змінене. Львів: «Камула», 2018. 168 с.

Вінтюк Ю. В. Розробка навчального курсу «Інформаційні технології у психології» для підготовки фахових психологів / Ю. В. Вінтюк // Вісник черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. – 2020. – № 4. – С. 47-56.

Войсункинский А. Е., Меньшикова Г. Я. О применении систем виртуальной реальности в психологии. Вестник московского университета. Серия 14. Психология. 2008. № 1. С. 22-36.

Реабилитация детей с ограниченными возможностями. Англия. URL: www.radvi-sasha.livejournal.com/719655.html

Розвиваючі ігри. URL: www.grinchuk.lvivua/referat/1/951.html

Шуневич Б. І. Теоретичні основи дистанційного навчання. Львів, Видавн. ЛДУ БЖД, 2009. 200 с.

Шевцов А. Г. Аналіз та моделювання комплексних корекційно-реабілітаційних систем і процесів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 19. Корекційна педагогіка та психологія: 36. Наукових праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. № 11. С. 246-252.

Шишко В. Й., Шишко В. В. Інформаційні технології у психології: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2009. 439 с.

Засоби комп'ютерної наочності при викладанні графічних дисциплін.

Ребрій А.М.

*старший викладач,
Сумський національний аграрний університет;*

Рибенко І.О.

*старший викладач,
Сумський національний аграрний університет.*

Means of computer clearance in the teaching of graphic disciplines.

Rebrii A.

*senior lecturer,
Sumy National Agrarian University;*

Rybenko I.

*senior lecturer,
Sumy National Agrarian University.*

Анотація. Дана тема є актуальною щодо підготовки наочних засобів навчання. Завдяки можливості застосування засобів комп'ютерної наочності створюються умови для розробки нових форм унаочнення, а саме – візуалізації інженерно-графічної інформації. При вивченні графічних дисциплін це важливо для студентів, у яких формується та розвивається просторова уява, підвищується інтерес до предметів, тим самим забезпечуючи мотиваційну установку на їх вивчення.

Ключові слова: інформаційні технології, комп'ютерні засоби, комп'ютерна наочність, графічні дисципліни.

Abstract. The relevance of this topic is the preparation of visual aids. The possibilities of using computer visual aids create the conditions for the development of new forms of visualization, namely the visualization of engineering and graphic information. This is important for students in the study of graphic disciplines, in which the spatial imagination is formed and developed, interest in subjects increases, thus providing a motivational attitude to their study.

Keywords: information technology, computer tools, computer visualization, graphic disciplines.

Інформаційні технології визнані ключовими технологіями ХХІ століття як за кордоном, так і в нашій країні. Вони є важливою складовою розвитку сучасного суспільства. Інформаційна технологія – це процес, який використовує поєднання засобів і методів збору, обробки та передачі даних для отримання нової якісної інформації про стан об'єкта, процесу чи явища [1]. Підтвердженням цьому є реалізація широкомасштабних програм, спрямованих на підтримку інформаційних технологій і просування їх сучасному суспільстві, сфері освіти.

Освітній процес є використанням інформаційних технологій базується на традиційних дидактичних принципах доповнюючи і збагачуючи їх новим змістом. Принцип наочності є одним із основних принципів сучасної педагогіки. Його реалізація в навчанні здійснюється за допомогою застосування різних засобів наочності (посібників, макетів, натурних зразків та ін.). З розвитком інформаційних технологій розширюється спектр засобів наочності, її властивості і можливості. На даний час в арсеналі викладачів з'явилися сучасні мультимедійні лекційні презентації, комп'ютерні графічні програми.

Відомо, що комп'ютер значно розширює можливості подання навчальної інформації. Використання кольору, графіки, звуку, сучасних засобів наочності і відеотехніки дозволяє моделювати різні ситуації та середовища. Комп'ютер дозволяє підсилити мотивацію студента, унаочнити і урізноманітнити навчання [3].

В даний час накопичився досвід по створенню і використанню засобів комп'ютерної наочності в викладанні різних дисциплін. Разом з тим, недостатньо вивчені дидактичні аспекти використання комп'ютерних засобів наочності в процесі навчання графічним дисциплінам. Актуальними залишаються питання вибору засобів наочності при вирішенні різних педагогічних завдань. Проблема даного дослідження полягає в питанні: яким чином, використовуючи дидактичний потенціал сучасних інформаційних технологій, підготувати наочні засоби навчання, які в повній мірі задовольняють вимоги стандартів і забезпечують високу якість графічної підготовки студентів.

Вирішенням поставленої проблеми послужила сукупність методів дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури і передового практичного досвіду щодо впровадження засобів комп'ютерної наочності в навчальний процес, педагогічне спостереження, моделювання, анкетування, тестування. В енциклопедії епістемології і філософії науки наочність визначається як «характеристика наукових знань, пов'язана з можливістю подання досліджуваних об'єктів і явищ в образній, чуттєвій формі, що легко сприймається» [2]. Наочність навчання – це один із принципів дидактики, згідно з яким навчання людей здійснюється на основі сприйняття (зорового, слухового та ін.).

У процесі вивчення графічних дисциплін студент повинен навчитися створювати креслення по завданню, а також виконувати зворотню задачу – за наочним зображенням об'єкта відтворювати його форму, розміри. Наочність в цьому випадку стає інструментом, за допомогою якого розвиваються просторові уявлення у студентів, формується готовність до виконання уявних операцій з наочними об'єктами, тобто, створюються передумови для формування компетенцій по складанню і читанню креслень.

Можливості інформаційних технологій розширюють рамки застосування принципу наочності, їх використання дає можливість в динаміці проілюструвати логіку і алгоритми графічних побудов, показати предмет в русі, реалістично передати його властивості. Комп'ютерна наочність у викладанні графічних дисциплін виконує наступні функції:

1. Пізнавальну: комп'ютерна наочність, поряд з традиційними наочними засобами, є важливим і доступним для розуміння джерелом знань для студентів.

2. Визначаючу: комп'ютерна наочність включається в процес навчання зі спеціальним педагогічним завданням, при цьому наочність стає засобом формування і вдосконалення просторових уявлень студентів, посилює їх мотивацію до вивчення дисциплін.

3. Дидактичну: сприяє активізації та раціоналізації навчального процесу, підвищує його ефективність.

Розглядаючи засоби наочності з дисциплін «Нарисна геометрія», «Інженерна графіка» можна зробити класифікацію засобів

комп'ютерної наочності (ЗКН) за змістом і формою подання: статичні (2D: креслення, таблиці, схеми, роздатковий матеріал; 3D: моделі деталей, вузлів і виробів, геометричних об'єктів); динамічні (2D-анімація: ролики, які візуалізують етапи графічних побудов, алгоритми вирішення задач та ін.; 3D-анімація: ролики, які візуалізують технологічні процеси, наочно демонструють дії при виконанні розрізів, перерізів та ін.); комбіновані (мультимедійні презентації, що включають статичну і динамічну інформацію за темами курсу).

Основними програмними продуктами, призначеними для розробки ЗКН, були обрані: POWER POINT, 3D Max, Компас-3D та ін. При підготовці ЗКН особлива увага звертається на те, щоб вони були максимально інформативні, функціональні і ергономічні. Колірна гамма вибирається таким чином, щоб не втомлювати студентів в процесі роботи, не викликати негативних емоцій і в той же час акцентувати увагу на найбільш важливих деталях зображення. У концепції створення анімаційних роликів можна виділити наступні основні моменти: забезпечення візуалізації алгоритмів побудов; покроковий режим навчання; можливість повернення до попереднього кадру, забезпечення необхідної кількості повторень матеріалу, що досліджується.

Для підтримки самостійної роботи студентів із вивчення матеріалу ЗКН були включені до складу електронного навчально-методичного комплексу графічних дисциплін, розміщеного в електронному інформаційно-освітньому середовищі MOODLE Сумського національного аграрного університету.

ЗКН включалися в навчальний процес поетапно. При вивченні перших тем неприпустимо переважувати студентів ЗКН, додаткова увага на наочний матеріал необхідна при навчанні елементарним прийомам рішення задач, подальший перехід до вивчення наступних тем слід здійснювати за допомогою спеціально підібраних вправ. Для студентів з низьким рівнем просторових уявлень цей перехід буде більш тривалим за часом, тому кількість засобів наочності, що використовується на першому етапі навчання, може бути збільшена.

Досвід застосування засобів комп'ютерної наочності показав, що систематичне їх використання при вирішенні різних завдань (набуття знань, їх закріплення і перевірка) сприяє активізації навчального процесу, підвищує його ефективність. Комп'ютерна наочність концентрує увагу студентів, підвищує інтерес до предметів, тим самим забезпечуючи мотиваційну установку до їх вивчення.

Література

- Петухова Е.И. Информационные технологии в образовании // Журнал «Успехи современного естествознания», Раздел «Педагогические науки». – 2013. – № 10 – С. 80-81.
- Колпаков В., Касавин И., Лекторский В. и др. Энциклопедия эпистемологии и философии науки. Энциклопедия. – М., 2009. – 1248 с.
- Використання на уроках географії інформаційно-комунікаційних технологій як засіб виявлення творчих здібностей учня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/vikoristannya-naurokakhgeografiyi-informatsiino-.html>. – Мова – укр.

Формування здатностей здобувачів початкової освіти до дослідження особливостей прикметників

Зенченко Т.Ф.,

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, Україна,
ORCID ID: <https://orhid.org/0000-0003-3589-4780>*

Паненко Г.,

*магістрантка,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Formation of abilities of primary education accessories to the study of features of adjectives

Zenchenko T.,

*candidate of Pedagogical Sciences,
PhD (pedagogical sciences),
senior Lecturer of the Department
of Pedagogy and Management of Education
of the Oleksandr Dovzhenko
Hlukhiv national pedagogical University, Ukraine,*

Panenko G.,

*student of the Oleksandr Dovzhenko
Hlukhiv national pedagogical University, Ukraine*

Анотація. У статті розглянуто сутність комунікативного підходу до початкового курсу української мови як складника загального змісту початкової освіти, окреслено шляхи його реалізації в освітньому процесі учнів початкових класів, з'ясовано важливість розвитку мовно-мовленнєвих умінь молодших школярів у процесі засвоєння мовної теорії для їх усебічного культурного розвитку і соціалізації, формування здатності успішно корис-

туватися всіма видами мовленнєвої діяльності у процесі спілкування, пізнання, вирішення завдань. Комунікативно-діяльнісний підхід до викладання мовно-мовленнєвого курсу стимулює розвиток питань оптимізації мовленнєвого спілкування не учнів у школі, зокрема в її початковій ланці, у системі підготовки вчителів; вироблення системи методичних рекомендацій для майбутніх учителів початкової школи; опрацювання педагогічних жанрів, розгляд і вивчення яких дає можливість ефективно організувати систематичну й цілеспрямовану роботу над формуванням комунікативних умінь. Мовознавці і лінгводидакти вважають, що образність мови в художньому тексті створюється завдяки широкому вживанню зображувально-виражальних засобів, зокрема епітетів. Найчастіше епітетами виступають прикметники, які підсилюють, увиразнюють словесні образи додатковими ознаками та емоційно-експресивними відтінками. Робота над вивченням прикметника, безумовно, містить великі можливості для збагачення лексичного запасу молодших школярів, формування вмінь визначати функцію прикметників у мовленні, замінювати їх синонімами, використовувати цю частину мови під час побудови висловлювань.

Summary. *The article deals with the communicative approach nature to the initial course of the Ukrainian language as the component of general primary education content, the ways of its implementation in the primary school are outlined, importance of the primary school pupils' language and speech skills progress for their cultural development and socialization in the process of assimilating linguistic theory is found, forming the ability to use successfully all kinds of speech activity in the process of communication, cognition, and problem solving.*

Communicative and activity approach to the language and speech course teaching stimulates the development of the speech communication optimization not only in the pupils of secondary schools, particularly in its primary stage, but also in the system of teachers' training in higher educational establishments; making the system of methodical guidelines for future primary school teachers; elaborating of pedagogical genres, review and study of which makes it possible to organize effectively a systematic and purposeful work on the forming of students' professional and communicative skills.

Linguists and linguodidacts believe that the imagery of language in a fiction is created by the extensive use of figurative-expressive means, such as epithets. Epithets are often the adjectives that enhance verbal characterization, caused the additional features and emotionally expressive nuances. Work on the adjective study certainly has great potential for enriching the primary pupils' vocabulary, developing abilities to determine the function of adjectives in speech, replace them with synonyms, and use this part of speech in the sentences construction.

Ключові слова: *початкова мовна освіта, компетентність, компетентнісний підхід, комунікативні вміння, мовленнєві вміння, прикметник.*

Keywords: *primary language education, competency, competence, communicative competence, competence approach, communicative abilities, speech abilities, adjective.*

Постановка проблеми. Одним із головних завдань сучасного закладу загальної середньої освіти є формування високоосвіченої та самодостатньої мовної особистості, яка послуговується літературним унормованим мовленням. Успіш-

ність соціалізації здобувачів освіти тісно пов'язана з їхнім умінням правильно і виразно висловлювати свої думки. Формування комунікативних умінь – це тривалий процес, база якого закладається ще в початковій школі.

3-поміж умінь, якими повинні оволодіти учні, найважче виробляються вміння добирати матеріал для продукування елементів описового характеру, адже це передбачає володіння достатнім словниковим запасом, слововживанням і синтаксичними вміннями. Крім цього, важливими є вміння вдосконалювати власний текст за допомогою різних мовних засобів, зокрема прикметників, які підсилюють, увиразнюють створені словесні образи додатковими ознаками та емоційно-експресивними відтінками.

У сучасній українській мові прикметник є однією з найбільш поширених груп слів, які описують міру якості у відношеннях між особами, явищами, предметами, діями. Показник, що характеризує ступінь уживання учнями прикметників у мовленні, є відображенням зв'язку між засвоєнням мови і розвитком їхньої пізнавальної діяльності, ступенем мовленнєвого розвитку, засвоєння насамперед цієї частини мови робить мовлення учнів поширеним, різноманітним, образним і водночас точним. Також прикметник є незамінним засобом наповнення мовлення учнів різноманітними значеннєвими відтінками, використання яких робить мовлення багатшим та різноманітнішим.

Вагомим чинником успішного формування ключових і предметних компетентностей учнів початкових класів є добір учителем ефективних форм, методів, прийомів і засобів навчання і організації навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання «компетентності», компетенції та «компетентнісного підходу» попри те, що є доволі дослідженим, й до сьогодні викликає зацікавлення у дослідників. Так, проблему інтерпретації цих понять у своїх працях порушували Л. Овсієнко, Ю. Панфілов, Б. Фурманець, О. Пометун та ін.

Термін «компетентність» є базовим для таких нормативно-правових документів, як Закон України «Про освіту», «Державний стандарт початкової освіти». Формування ключових компетентностей у здобувачів є завданням початкової освіти. За таким принципом побудовані «Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ» і «Типова

освітня програма для 3-4 класів НУШ», розробленої під керівництвом О. Савченко.

Прикметник як частина мови з його характерними морфолого-синтаксичними ознаками був предметом дослідження таких науковців, як І. Вихованець, К.Городенська, В.Горпинич, А.Загнітко, П. Кононенко, О. Кадомцева, А.Грищенко, І. Юшук та ін..

Формування мети статті. Дослідити проблему формування здатностей здобувачів початкової освіти до дослідження описових особливостей прикметників.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасної освіти напрямку пов'язаний із розвитком нового інформаційного суспільства. Відповідно до цього, нова епоха вимагає нових особистостей, здатних швидко пристосовуватися до мінливого світу. Від здобувача освіти вимагається не лише вільне володіння засвоєним матеріалом, а й здатність застосовувати отримані знання на практиці, спроможність змінюватися, уміня користуватися інформацією та оперативно приймати правильні рішення, а найголовніше – вміння і бажання вчитися.

Однак, сучасна освіта постала перед проблемою, за якої здобувач, по закінченню закладу освіти, не здатний реалізувати отримані у школі знання на практиці та не має мотивації до поглиблення отриманих знань. Для подолання цієї проблеми і було впроваджено компетентнісний підхід.

Згідно з Законом України «Про освіту» компетентність – це «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [11]. Поняття «компетентності» є значно ширшим за триаду «знання-уміння-навички», адже головне не лише здобути знання, а й їх реалізація відповідно до конкретної ситуації. Науковці Ю. Панфілов та Б.Фурманець вказують на те, що компетентність є наслідком «саморозвитку індивіда, не стільки технологічного, скільки особистісного зростання, самоорганізації й узагальнення його діяльності й особистісного досвіду» [8, с. 59]

Відповідно до цього, компетентнісний підхід (за визначенням О.Пометун) – це

«спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості» [10, с. 64]. Дослідниця вважає, що у результаті цього процесу буде сформована загальна компетентність людини, що є сукупністю ключових компетентностей та виступає інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання та включати знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості. О. Пометун пов'язує компетентнісний підхід з особистісно зорієнтованим і діяльними підходами до навчання, оскільки він стосується особистості того, хто навчається, і може бути реалізованим і перевіреном у процесі виконання конкретної особистістю певного комплексу дій [10, с. 64].

Державним стандартом початкової освіти передбачено одинадцять ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна та інформаційно-комунікаційна компетентності, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, також підприємливість та фінансова грамотність [3]. Кожна із цих компетентностей охоплює певний аспект життя особистості в соціумі, однак спільними для усіх їх є вміння читати з розумінням та уміння висловлювати власну думку усно і письмово, тобто мовна освіта.

Формування комунікативно-мовленнєвих умінь здобувачів освіти має здійснюватися комплексно, з побудовою міцної бази ще на першому, початковому рівні загальної середньої освіти. Для того, щоб цей процес пройшов успішно, необхідно формувати в учнів позитивну соціальну мотивацію процесу мовлення як потребу у здійсненні конкретної мовленнєвої дії. Мовлення молодших школярів має бути поєднане з їхньою діяльністю та відображати реальну картину взаємодії з навколишнім середовищем. У методиці початкового навчання наявна нагальна проблема – забез-

печити усвідомлення учнями насамперед комунікативної функції мови, тому більшість мовних і мовленнєвих виправ має виконуватися з узагальненою метою комунікації, спілкування, соціалізації. Побудова сучасного мовно-мовленнєвого шкільного курсу сприяє формуванню мовно-мовленнєвої особистості, оскільки ті види вивчальної діяльності, що здійснюються в межах комунікативного, лінгвістичного, культурологічного і діяльнісного аспектів курсу, забезпечують водночас і соціалізацію школярів.

Реалізація завдань з удосконалення якості освітнього процесу початкової школи неможлива без удосконалення роботи над систематичним і цілеспрямованим збагаченням словникового запасу здобувачів освіти як одного з важливих чинників їхнього загального розвитку. Навчання рідної мови в початковій школі буде повноцінним лише за умови взаємозв'язку між вивченням нового матеріалу та постійної комплексної роботи над розвитком усного і писемного мовлення. В цій системі особливе місце, на нашу думку, займає прикметник, що зумовлено передусім його лексико-граматичними особливостями.

У сучасній українській мові прикметник чітко виокремлюється як самостійна частина мови зі своєю семантико-граматичними особливостями.

Існують різні визначення поняття «прикметник». Поняття визначають І. Вихованець [1, с. 140]; В. Горпинич [2, с. 89]; І. Білодід [14, с. 140]; І. Юшук [17, с. 335] тощо.

Прикметник – це іменна частина мови, але, на відміну від іменника, семантичною основою виступає не предметність, а ознака (якість, властивість, відношення). Семантичні основи іменника й прикметника не взаємовключають одна одну, а взаємодоповнюють, зокрема у словосполученнях за морфологічним вираженням головного компонента прикметник може бути складовою частиною субстантивних іменних словосполучень (голове слово – іменник: білий шарф) та ад'єктивних (голове слово – прикметник: потрібний людям) [4, с.17].

На характер морфологічних категорій прикметника вплинула його здатність спо-

лучатися і узгоджуватися з іменником. Саме тому рід, число і відмінок прикметників несамостійні, і повністю визначаються відповідними граматичними значеннями (роду, числа і відмінка) узгоджуваного з ним іменника (щасливий день, щаслива усмішка).

Форми роду і числа прикметників виступають засобами граматичного узгодження прикметника з іменником і мають синтаксичне призначення. «Категорії роду й числа є в прикметниках граматичними, а не лексико-граматичними, як в іменниках. Вони більше, ніж в іменниках, абстрактні» [14, с. 16].

Вважаємо за необхідне підкреслити, що з огляду на проблематику нашого дослідження необхідно усвідомити, що прикметник як ознака є «показником існування самого предмета, його кваліфікатором, і передана мовними одиницями, виступає як його означення-атрибут, а здатність передавати безпосередню ознаку властива лише прикметнику. Кожен предмет має свій набір особливостей, тобто має кілька ознак, які виділяють його з-поміж інших предметів» [15, с. 84]. Правильне вживання прикметників збагачує мовлення учня та допомагає йому краще висловити свою думку.

Оскільки мовною одиницею є слово, то цілком логічним є ретельне вивчення частин мови у курсі української мови у початкових класах. Перед здобувачами освіти стоїть завдання ознайомитися із самостійними та службовими частинами мови, усвідомити їх смислово завантаженість, синтаксичні функції, засвоїти форми словозміни та правила правопису, розвинути усне та писемне мовлення шляхом збагачення словникового запасу.

У початковій школі розуміння поняття «прикметник» формується протягом усіх чотирьох років навчання. Вивчення цієї частини мови залежить від її лінгвістичних особливостей і, як було зазначено вище, несамостійності граматичних ознак. Оскільки прикметник якнайкраще проявляє себе в контексті, зазначимо, що основні граматичні категорії (рід, число, відмінок) розглядаються тільки в єдності з такими ж категоріями іменника.

Сучасна система роботи над вивченням

теми «Прикметник» – це цілеспрямований послідовний процес ознайомлення з граматичними ознаками цієї частини мови, поступове поглиблення й ускладнення завдань, формування навичок уживання прикметників у мовленні. Ще з першого класу важливою є робота над розмежуванням ознаки предмета і слова, що її називає. Методика вивчення прикметника зумовлена його лінгвістичними особливостями: оскільки прикметник називає ознаку предмета, то його і необхідно розглядати у зв'язку з іменником. Граматичні ознаки прикметників (рід, число, відмінок) також співвідносяться повною мірою з іменником, тому для розуміння прикметників важливо вже з 1 класу спрямувати увагу учнів на з'ясування залежності слова-ознаки предмета від слова-назви предмета. У першому класі це виявляється в тому, що учні, по-перше, добирають ознаку до предмета, по-друге, розвивають уміння встановлювати за допомогою питань зв'язок слів у реченні, виокремлювати словосполучення іменників з прикметниками (без уживання термінів).

Виокремлення прикметників з-поміж інших частин мови має певну складність для учнів, наприклад, вони часто плутають з прикметниками іменники, що означають узагальнені якості: далечінь, сміливість, білизна тощо.

Підготовча робота щодо засвоєння учнями прикметника розпочинається ще в період навчання грамоти шляхом створення мовленнєвої ситуації, яка і спонукає учнів до спроб оперувати словами – ознаками предметів. Ознаки предметів різноманітні, характеризують предмети за кольором, формою, розміром, призначенням тощо. Ознайомлення з прикметником (без термінології) починається зі спостережень за його лексичним значенням і питань, на які він відповідає у процесі створення мовленнєвої ситуації, наприклад, робота над загадками.

Згідно з «Типовою освітньою програмою для закладів загальної середньої освіти» вже у другому класу учні повинні впізнавати слова, які відповідають на питання який? яка? які? окремо та в реченнях чи текстах, утворювати словосполучення

іменників з прикметниками та добирати до відомого предмета відповідні ознаки [16]. Це передбачено змістовною лінією «Досліджуємо мовні явища» в процесі дослідження виражальних можливостей прикметників, використання їх з метою увиразнення мовлення. Саме тоді вводиться термін «прикметник» і формується уміння знаходити та виокремлювати їх з речень і текстів, ставити до них питання.

У другому класі учні вчать називати ознаки предметів за кольором, смаком, розміром, матеріалом, з якого виготовлені, тощо; а також змінювати прикметники разом з іменниками за зразками «один, багато» (без уживання понять «однина – множина»). Діти не називають самого терміну – «прикметник», – однак використовують вираз «назва ознаки предмета», що дає змогу їм поступово звикнути до суті поняття. Важливо звернути увагу на те, що на цьому етапі учні вчать правильно ставити питання прикметника який? яка? яке? які? ((яка?) рідна земля, (який?) зелений листок). Головне завдання цього періоду засвоєння знань – розширити активний словниковий запас учнів.

Для кращого запам'ятовування матеріалу учнями, на нашу думку, варто показувати мовні явища в конкретних комунікативних ситуаціях. Саме тому доцільним буде використання загадок на уроці, адже вони детально описують предмет або явище, не називаючи при цьому його (наприклад, біле покривало весь світ обійняло – сніг). Доречно добирати загадки, у яких яскраво зображено істотні зовнішні та внутрішні ознаки предметів або явищ, знайомих і зрозумілих дітям другого класу.

Також ефективними будуть вправи на впізнання предметів за поданими ознаками. Наприклад:

Запишіть, уставляючи слова з довідки.

Усно поставте питання до слів-назв ознак предметів.

Гарна, яскрава, запашна – це ?

Тепла, сонячна, хороша – це?

Глибоке, синє, бурхливе – це ?

Маленька, жовтенька, співуча – це?

Довідка: пташка, погода, море, квітка

Використати зазначений вище приклад можна і у зворотному напрямку, тобто дати

завдання дібрати ознаки до предметів: погода – ... (сонячна, похмура), пташка – ... (невеличка, сіренька), море – ... (тепле, безкрає), квітка – (різнокольорова, гарна). Ця вправа допомагає розвивати мовлення учнів, збагачує його, формує вміння точніше висловлювати свої думки та є початковим етапом у створенні перших творів-описів.

Виконання таких завдань значно полегшує використання наочних матеріалів (малюнків, фотографій тощо). Цікавішими роблять уроки дидактичні вправи ігрового спрямування, як-от вправа «Вибери зайве», умовою якої є із ряду слів обрати прикметники, які вказують на ознаку, не властиву обраному предмету. Наприклад: стіл – дерев'яний, великий, кислий.

Робота над формуванням поняття «прикметник» безпосередньо пов'язана з розвитком мовлення учнів. Для спостереження важливо використовувати слова-ознаки, що називають різноманітні якості людей і різнобічно їх характеризують (гарний, привітний, працьовитий, розумний, похмурий, уважний, вразливий, ввічливий, голодний тощо).

Важливо також зазначити, що у другому класі учні починають усвідомлювати синтаксичну роль прикметника шляхом спостереження за реченнями чи невеликими текстами, які відрізняються наявністю або відсутністю в них. У процесі подальшої роботи з прикметниками відбувається збагачення словника учнів якісними, відносними і присвійними прикметниками (без уживання термінів), аналіз й розрізнення прямого й переносного значень прикметників, робота з прикметниками, близькими й протилежними за значенням.

У третьому та четвертому класах продовжується і поглиблюється вивчення прикметника як самостійної частини мови. Окрім уміння розпізнавати прикметники в реченні чи тексті, утворювати словосполучення з іменником та добирати ознаки до предмета, учень також вчиться встановлювати за допомогою питань граматичний зв'язок між прикметником та іменником у словосполученнях, змінювати прикметники за родами і числами у сполученні з іменниками; розпізнавати граматичну фор-

му прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний; вживати прикметники у власних висловленнях з метою їх увиразнення [12].

Вивчення граматичних категорій прикметника (роду, числа і відмінка) – складне завдання цього етапу. Під час вивчення роду прикметників, учні з'ясовують, що прикметники в однині змінюються за родами; рід прикметника відповідає іменнику, з яким він пов'язаний; прикметники чоловічого роду мають закінчення -ий (-ій) і відповідають на питання який?; прикметники жіночого роду мають закінчення -а(-я) і відповідають на питання яка?; середнього роду мають закінчення –е (-є) і відповідають на питання яке?; прикметники у множині за родами не змінюються. Найпростіше засвоєння цих знань досягається шляхом спостереження за словосполученнями, у складі яких іменники подано з одним і тим самим прикметником, використання малюнків, зображень різних предметів, зокрема одного кольору. Поглиблену роботу з метою усвідомлення учнями значення прикметника в мові й мовленні, збагачення їхнього словникового запасу прикметниками варто здійснювати й у процесі самостійного опрацювання текстів-описів.

Висновки. Компетентнісний підхід у освітній системі є інноваційним засобом її модернізації. Його особливістю є те, що він спрямований не на систему освіти загалом, а на конкретного учня. Компетентнісна освіта виходить за межі традиційної парадигми навчання, у якій результатом вважається система теоретичних знань та практичних умінь здобувача освіти, а не його спроможність діяти в конкретній ситуації.

Утілення ключових і предметних компетентностей у змісті шкільної і, зокрема, початкової освіти, здійснюється шляхом виявлення можливостей конкретного предмета для кожної з них. Сукупність компетентностей відображено у цілях Державного стандарту початкової освіти, у навчальних програмах та в державних вимогах до навчальних досягнень учнів.

У сучасній українській мові прикметник є однією з найпоширеніших груп слів,

що описують міру якості у відношеннях між особами, явищами, предметами, діями. Оволодіння прикметниками – вагомий чинник мовленнєвого розвитку учнів початкової школи, оскільки вони сприяють розвитку більш чіткого і диференційованого сприймання навколишньої дійсності, роблять мовлення учнів більш змістовним, різноманітним, образним, точним, виразнішим.

З-поміж умінь, якими повинні оволодіти учні, найважче опановуються вміння добирати матеріал для продукування елементів описового характеру, вміння використовувати мовні засоби відповідно до літературних норм і мети висловлювання, удосконалювати власний текст, доповнювати художні образи за допомогою різних мовних засобів, зокрема прикметників, які підсилюють, увиразнюють створені словесні образи додатковими ознаками та емоційно-експресивними відтінками.

Список використаної літератури.

- Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.
- Горпинич В. Морфологія української мови: підручник. Київ: Академія, 2004. 334 с.
- Державний стандарт початкової освіти від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 10.08.2021).
- Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк: ДонНУ, 2009. 137 с.
- Каноненко П., Кадомцева О., Мацько Л. Українська мова: навчальний посібник для вступ до вузів. Київ: Либідь, 1990. 224 с.
- Мацько Л., Мацько О., Сидоренко О. Українська мова: навчальний посібник. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2003. 202 с.
- Овсієнко Л. Сутність понять «компетенція», «компетентність», «компетентнісний підхід», «якість освіти» у світлі сучасної світової парадигми. Науковий вісник Донбасу. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_2_32 дата звернення: 09.08.2021).
- Панфілов Ю., Фурманець Б. Компетентнісний підхід в освіті: досвід, проблеми, перспективи. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2017. № 3. С. 55-67.

- Плющ М. Граматика української мови: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ: Вища школа, 2005. 286 с.
- Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. Овчарук. Київ: К.І. С., 2004. С. 64-71.
- Про освіту: Закон України від 08 серпня 2021 р. № 2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/paran186#n186> дата звернення: 10.08.2021).
- Савченко О. Типова освітня програма для 3-4 класів НУШ / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення: 11.08.2021).
- Стишов О. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації): автореф. дис.... докт. філ. наук: 10.02.01 / Інститут мовознавства ім. О. Потебні НАН України. Київ, 2003. 34 с.
- Сучасна українська літературна мова: морфологія / За заг. ред. І. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1969. 140 с.
- Сучасна українська літературна мова: Підручник / За ред. А. Грищенка. Київ: Вища школа, 1993. 366 с.
- Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 11.08.2021).
- Ющук І. Українська мова. Київ: Либідь, 2004. 640 с.

Розвиток культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки

Воровка Маргарита Іванівна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності,

Кожевникова Алла Власівна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і педагогічної майстерності,

Курдюк Олеся Олексіївна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, здобувач II рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Development of the higher education accessories' culture of interpersonal interaction in the professional training process

Vorovka Margarita Ivanivna

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, doctor of pedagogical sciences, stuff member department of pedagogy and professional skills <https://orcid.org/0000-0002-9651-0990>

Kozhevnikova Alla Vlasivna

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, candidate of pedagogical sciences, stuff member department of pedagogy and pedagogical skills, <https://orcid.org/0000-0001-6987-0352>

Kurduk Olesia Oleksiivna

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, applicant of the II level of higher education speciality 011 Educational, pedagogical sciences

Анотація. Актуальність проблеми розвитку культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки передбачає посилення комунікації суб'єктів освітнього процесу. Мета дослідження передбачає розкриття специфіки культури міжособистісної взаємодії педагогічних фахівців. Для реалізації мети було використано комплекс сучасних загальнонаукових підходів (особисто-орієнтований, аксіологічний, системний, діяльнісний, синергетичний і комунікаційний) та методів (теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, зіставлення; емпіричні методи: обсерваційні, ранжування), що допомогли з'ясувати специфіку освітнього середовища в процесі розвитку культури міжособистісної взаємодії. На основі теоретико-методологічного аналізу досліджуваної проблеми визначено, що культура міжособистісної взаємодії – це процес, що свідомо організовується та керується, а процес розвитку культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти є актуальним та мало дослідженим. Також було зазначено, що міжособистісна взаємодія виступає важливою умовою розвитку особистості педагогічного фахівця та забезпечує інтеграцію кожного суб'єкта у безпечний освітній простір, а культура міжособистісної взаємодії є результатом особистісно-орієнтованої освіти. Визначено специфіку культури міжособистісної взаємодії, яке розглядається як конкретний освітній простір закладу вищої освіти, для якого характерне співіснування та взаємодія різноманітних і рівноцінних культур, комунікація представників багатьох етнічних груп, одночасне вивчення й використання різних мов, традицій, народних звичаїв тощо. При цьому підкреслюється, що безпечне освітнє середовище сприяє розвитку культури міжособистісної взаємодії та зростанню культурним цінностям кожного суб'єкта навчально-виховного процесу закладу вищої освіти.

Ключові слова: взаємодія, міжособистісна взаємодія, культура, культура міжособистісної взаємодії.

Abstract. The urgency of the problem of higher education students' developing a culture of interpersonal interaction in the professional training process involves strengthening the communication of the educational process subjects. The purpose of the study involves the disclosure of the specifics of the culture of interpersonal interaction of teachers. To achieve this goal, a set of modern general scientific approaches (personal-oriented, axiological, systemic, activity, synergetic and communication) and methods (theoretical methods: analysis, synthesis, generalization, comparison; empirical methods: observational, ranking) were used to clarify the specifics of the educational environment in the process of developing a interpersonal interaction culture. Based on the theoretical and methodological analysis of the researched problem, it is determined that the culture of interpersonal interaction is a process that is consciously organized and managed, and the process of developing of higher education students' the culture of interpersonal interaction is relevant and little studied. It was also noted that interpersonal interaction is an important condition for the development of the pedagogical specialist personality and ensures the integration of each subject into a safe educational space, and the culture of interpersonal interaction is the result of personality-oriented education. The specifics of the interpersonal interaction culture, which is considered as a specific educational space of higher education, characterized by coexistence and interaction of different and equal cultures, communication of many ethnic groups, simultaneous study and use of different languages, traditions, folk customs and more. It is emphasized that a safe educational environment contributes to the development of a culture of interpersonal interaction

and the growth of cultural values of each subject of the educational process of higher education.

Key words: the interaction, interpersonal interaction, the culture, the culture of interpersonal interaction.

Постановка проблеми. Сьогодні на етапі розвитку українського суспільства, процеси глобальних соціальних змін диктують впровадження нових підходів до підготовки майбутніх здобувачів вищої освіти, а саме постають питання про умови навчання й виховання та специфіку культури міжособистісної взаємодії. Сучасному закладу загальної середньої освіти потрібен висококваліфікований вчитель, який не лише володіє необхідним об'ємом теоретичних знань, практичних умінь та навичок, а й має необхідні професійно-особистісні якості, які сприяють до успішної міжособистісної взаємодії, прагнуть до фахового й особистісного самовдосконалення, тобто є професіоналом, який не зупиняється у своєму розвитку.

Отже, проблема формування професійної підготовки готовності здобувачів вищої освіти до культури міжособистісної взаємодії є актуальною в педагогічній науці та практиці як складова перспектива розвитку сучасної особистості педагогічного фахівця.

Аналіз досліджень та публікацій. Питаннями щодо розвитку міжособистісної взаємодії займалися такі вчені Б. Ананьєв, О. Бодальов, Н. Ковалевська, Т. Кожушкіна, В. Кручек, Б. Ломов, Н. Мирончук, Л. Мохнар, А. Пасічніченко, О. Яструб; аспекти формування культури взаємин розкривали Л. Бутенко, М. Горlach, М. Левківський, О. Назаренко, І. Сіданіч, Л. Сохань; форми та методи виховання культури людських взаємин охарактеризовували М. Євтух, В. Тернопільська, Т. Черкашина, В. Черній, В. Штифурак; питанням міжособистісної взаємодії в педагогічному процесі присвячені праці І. Бежа, В. Гриньової, А. Грись, В. Галузинського, Г. Дегтярьової, М. Євтуха, І. Зязюна, С. Карпенчук, І. Кравченко, В. Король, О. Кубрак, Г. Микитюк, М. Ратко, Т. Ротерс, І. Табачек та інші [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

Формування мети та постановка завдань. Мета статті – висвітлення теоретичних аспектів розвитку культури міжособис-

тисної взаємодії здобувачів вищої освіти та його вплив на процес професійної підготовки.

Відповідно до мети статті сформульовано основні завдання:

1. Проаналізувати проблему розвитку культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти у педагогічній теорії та практиці.

2. Уточнити сутність понять: «культура», «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «культура міжособистісної взаємодії».

3. Схарактеризувати зміст розвитку культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки.

Методологічне обґрунтування. Для реалізації мети було використано комплекс сучасних загальнонаукових методів: • теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, зіставлення – що послугували вивченню наукових джерел, досвіду формування культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки; • емпіричні методи – обсерваційні (пряме та непряме спостереження, методи експертного оцінювання та самооцінювання); • ранжування, що допомогло з'ясувати специфіку освітнього середовища в управлінні формуванням культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти.

Основні підходи щодо досліджуваної проблеми: системний, особистісно-орієнтований, аксіологічний, акмеологічний, діалоговий, синергетичний і комунікативний, які характеризують специфіку адаптації здобувачів вищої освіти до нових суспільних реалій і передбачають пошук змісту, форм, принципів, педагогічних умов для формування їх культури міжособистісної взаємодії.

Розглянемо системний підхід як методологічну складову процесу формування культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки. Системний підхід передбачає

розгляд об'єкта, явища, процесу як цілісної динамічної складної системи. Поняття та сутність цілісних систем ґрунтовно розкрито в психолого-педагогічній, філософській літературі (В. Афанасьєв, І. Блауберг, В. Безпалько, А. Сарасв та ін.).

Варто підкреслити, що формуванням культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки належить до типу соціальних систем, якій притаманні всі характерні ознаки системи, а саме: наявність сукупності елементів; об'єктивно існуючих зв'язків між елементами системи; притаманність ознак цілісності системи; ієрархічна підпорядкованість елементів системи; зв'язок системи з зовнішнім середовищем; наявність мети функціонування системи. Кожен елемент системи виступає у сукупності з іншими, що може бути розкладений на певні компоненти даної системи. Отже, структуру системи складає сукупність і характер зв'язків між елементами, які забезпечують збереження її основних властивостей.

Суть особистісно-орієнтованого підходу відображено в таких поняттях як «взаємодія», «суб'єкт», «комунікація». Особистісно-орієнтований підхід у практиці підготовки здобувача вищої освіти передбачає організацію навчання у напрямі вдосконалення і корекції діяльності учіння з урахуванням індивідуальних можливостей, управління індивідуально-професійним розвитком, орієнтацію на постійне самовдосконалення і рефлексію власної діяльності. Формування культури міжособистісної взаємодії у процесі професійної підготовки передбачає реалізацію традиційних і специфічних дидактичних принципів, які забезпечують взаємозалежність і взаємообумовленість основних компонентів процесу навчання (мотиваційний, цільовий, змістовий, процесуальний і результативний) і суб'єктами цього процесу, зумовлюють характер та особливості міжособистісної взаємодії.

Аксіологічний підхід передбачав залучення педагогічних фахівців до методологічних, теоретичних і прикладних знань про культуру міжособистісної взаємодії, цінності, механізми розвитку та способи функціонування освітнього середовища.

Синергетичний підхід – один із пріоритетних наукових підходів, так як поняття «синергетика» тлумачиться як «узгоджена дія», «спільна дія», «співробітництво», саме тому зазначений підхід розкриває специфіку формування культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти та полягає в стимулюючому впливі на суб'єкта з метою його саморозкриття та самовдосконалення в процесі співробітництва з іншими людьми і з самим собою.

Варто зазначити, що реалізація в аспекті нашого дослідження комунікативний підхід визначає, розкриває, актуалізує комунікацію як онтологічну, телеологічну, аксіологічну основу розвитку особистості та розгляд педагогічних явищ через призму поняття педагогічної комунікації та взаємодії: поняття «педагогічна взаємодія – взаємодія між суб'єктами освітнього процесу спрямована на вирішення відповідних освітньо-педагогічних проблем й саме педагогічна взаємодія – взаємодія між суб'єктами педагогічного процесу спрямована на вирішення відповідних педагогічних проблем. Результати теоретично-методологічного аналізу дослідження передбачають вирішення наукової проблеми розвитку культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти та його вплив на процес професійної підготовки.

Результати та обговорення. Поняття «культура міжособистісної взаємодії» складається із понять «культура» та «міжособистісна взаємодія».

Більш детально зупинимося на понятті «культура», яке є досить складним та багатозначним. У філософській літературі одні автори включають у сферу культури саму діяльність, а інших – її технологічну основу, тобто сукупність засобів і механізмів, завдяки яким мотивується людська діяльність (В. Андрущенко, С. Кримський, Л. Матвєєва, А. Тойнбі, О. Шпенглер та інші).

У сучасному педагогічному словнику В. Бусел тлумачить культуру як «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і створюваних, людством у процесу суспільно-історичної практики, які характеризують історично досягнутий ступінь розвитку суспільства» [1, с. 363].

В своїх дослідженнях Н. Мирончук розкриває поняття «культура» як сукупність матеріальних та духовних цінностей, спосіб діяльності та творчий вияв особистості. Ми погоджуємося із визначенням вченої, що «культурно працювати – це значить уміти ... працювати творчо, з перспективою, завжди бачити кінцеву мету і вибирати найбільш раціональні методи її досягнення» [5, с. 103]. Особливо це стосується професійної підготовки здобувачів вищої освіти, саме тому специфічним проявом культури є культура міжособистісної взаємодії, що може бути визначена як сукупність культурних норм, культурологічних знань, цінностей і значень, які використовуються у процесі педагогічної комунікації.

Отже, культурою є лише те що зроблено людиною, що спрямовано на саморозвиток і самовдосконалення. Відповідно, досліджувана культура – це культура особистості здобувача вищої освіти та здатність до розвитку й удосконалювання своїх творчих можливостей у вирішенні професійно-педагогічних завдань при здійсненні управління освітнім процесом. Варто підкреслити, що культура впливає на взаємодію за допомогою модернізації освітнього процесу та шляхом створення складної системи групових і міжособистісних взаємин.

Тепер розкриємо сутність поняття «міжособистісна взаємодія». С. Кірсанова розкриває поняття «міжособистісну взаємодію як процес безпосередньої й опосередкованої взаємодії об'єктів чи суб'єктів один на одного, що створює їх взаємну обумовленість та зв'язок».

М. Обозов вважає, що міжособистісна взаємодія – родове поняття по відношенню до сумісності та спрацьованості, міжособистісного розуміння і відношення, міжособистісного спілкування і взаємовпливу, взаємної дії і міжособистісної емпатії, міжособистісного контакту. Міжособистісне взаєморозуміння він визначає як один із основних феноменів міжособистісної взаємодії [4, с. 85].

Ми погоджуємося із І. Кожушкіна, що «міжособистісна взаємодія» як цілеспрямовану активність окремих людей із метою взаємопізнання, взаєморозуміння й інте-

грації індивідуально-особистісних якостей, мотивів, цілей, поглядів, досвіду для налагодження конструктивних взаємовідносин та ефективного здійснення спільної діяльності [3, с. 35].

Таким чином, характерною специфікою міжособистісної взаємодії втілюється ставлення людини до іншої як суб'єкта, який має власний світ й відносини ґрунтуються на основі спілкування людей і відбуваються у процесі спільної діяльності.

Поняття «культуру міжособистісної взаємодії» як складову частину загальної культури особистості та як сформоване інтегральне утворення особистості, яке характеризується системою індивідуальних властивостей, що забезпечує свідоме гармонійне поєднання її духовного світу із середовищем та сприяє успішній комунікації в колективній діяльності на основі сформованих знань й умінь теорії спілкування», розкриває О. Яструб [9, с. 85].

Ми погоджуємося із Н. Ковалевською та А. Пасічніченко, що культура міжособистісних взаємин – це цілісне системне утворення, яке включає в себе уявлення особистості про правила, принципи взаємодії з іншими, практичні уміння і навички їх реалізації, внутрішнє прагнення до організації власної індивідуальної поведінки на основі загальнолюдських моральних норм поведінки і правил спілкування, що дозволяють встановлювати конструктивний діалог, досягти взаєморозуміння у вирішенні спільних завдань [2, с. 265].

Отже, культура міжособистісних взаємин є інтегральною якістю, що розвивається під час взаємин людини з людиною, у процесі навчання, освіти, виховання і містить сукупність моральних знань, емоційних умінь та навичок, моральних потреб і поведінкових дій, засадою яких є гуманістичні норми, принципи та ідеали зазначає І. Сіданіч [7, с. 30].

В. Тернопільська у своєму дослідженні наводить трактування досліджуваного поняття як інтегральне особистісне утворення в сукупності норм, цінностей, способів поведінки, прийнятих у соціумі, комунікативних умінь і навичок, що забезпечує можливість здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, адаптацію та самореалізацію

особистості в суспільстві, проявляється в умінні розв'язувати особистістю різноманітні життєві проблеми засобами спілкування, встановлювати міжособистісні взаємини на різних рівнях [8].

Висновки. Узагальнюючи вище викладене необхідно зазначити, що міжособистісна взаємодія – це інтегративне особистісне утворення, яке поєднує в собі загальні та професійні компетентності і особистості якості, що забезпечують її здатність ефективно взаємодіяти із суб'єктами освітнього процесу на засадах взаємної діяльності, взаємоповаги, взаєморозуміння і толерантності. Складовими культури міжособистісної взаємодії є такі діяльнісні показники: взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємовплив, взаємовідношення, взаємоприйняття, взаємокомунікація та взаємна діяльність кожного суб'єкта освітнього процесу.

Отже культура міжособистісної взаємодії є системним явищем і має ознаки педагогічної взаємодії та суб'єкт-суб'єктної взаємодії, на яку впливає формат навчання та учіння та підготовки сучасної особистості до професійної діяльності, в якій загальні аспекти педагогічної діяльності конкретизуються у спілкуванні та безпосередніх міжособистісних стосунках.

Проведений аналіз проблеми розвитку культури міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти на сучасному етапі дозволив стверджувати, що процес розвитку міжособистісної взаємодії не може існувати без спілкування, а формування культури міжособистісних стосунків неможливе без формування комунікативної культури особистості в процесі професійної підготовки.

Список літератури

- Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В.Т. Бусела. Київ, Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.
- Ковалевською Н. та Пасічніченко А. Шляхи формування культури міжособистісної взаємодії у дітей в умовах закладу дошкільної освіти. Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. Серія «Педагогічні науки». Випуск. № 3. 2019. с. 264-268.
- Кожушкіна Т. Л. Щодо змістового аналізу поняття «культура міжособистісної взаємодії». Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2018. № 2 (16). С. 27–33.
- Кручек В.А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування: навч. посібник. Київ: НАККіМ, 2010. 98 с.
- Мирончук Н. М. Культура міжособистісних взаємин старших підлітків: теоретичні й методичні основи формування: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 184 с.
- Мохнар Л.І. Культура міжособистісної взаємодії курсантів як психолого-педагогічна проблема / Л.І. Мохнар // Вісник Національного університету оборони України: зб. наук. пр. Київ, 2013. Вип. 1. С. 110–115.
- Сіданіч І.Л. Виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім'ї і школі: дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ: Ін-т пробл. виховання АПН України, 2004. 214 с.
- Тернопільська В.І. Формування соціальної відповідальності старшокласників у позанавчальній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / В.І. Тернопільська. Київ, 2003. 16 с.
- Яструб О. Сутнісний аналіз поняття «культура міжособистісної взаємодії». Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2014. № 8. С. 81–86.

UDC 371.13: 004.

Національне виховання дітей дошкільного віку в педагогіці софії русової

Вдовиченко Р.П.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ORCID: 0000-0002-3100-6697

Михальченко Н.В.,

кандидат психологічних наук, доцент

кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ORCID: 0000-0003-0327-5491

Шапочка К.А.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ORCID: 0000-0002-4827-599X

Павлюк Г. В.

студентка факультету педагогічної та соціальної освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

National education of preschool children in sofia rusova pedagogy

Vdovychenko R.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Pedagogy, Psychology and Inclusive Education Department V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

ORCID: 0000-0002-3100-6697

Shapochka K.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Pedagogy, Psychology and Inclusive Education Department V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

ORCID: 0000-0002-4827-599X

Mykhalchenko N.,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Pedagogy, Psychology and Inclusive Education Department

V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

ORCID: 0000-0003-0327-5491

Pavluk A.

student of the Faculty of Pedagogical and Social Education

V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

Abstract

The article defines, presents and substantiates the pedagogical conditions for the formation of professional competence of future educators of preschool children. The research on the problem of formation of professional competence of future specialists of preschool education is analyzed. The essence of the concepts “pedagogical conditions”, “competence”, “professional competence” is specified.

Анотація

У статті визначено, представлено й обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Проаналізовано дослідження щодо проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти. Уточнено сутність понять «педагогічні умови», «компетентність», «професійна компетентність».

Key words: competence, formation, professional competence, pedagogical conditions, preschool education institution

Ключові слова: компетентність, формування, професійна компетентність, педагогічні умови, заклад дошкільної освіти

Revival and development of Ukrainian pedagogy in independent Ukraine has become an urgent problem of our time. Many sons and daughters of Ukraine, who represented all spheres of the Ukrainian community, fought for Ukrainian education. Among them, a special figure was Sofia Fedorivna Rusova. She played a significant role in the development of pedagogical education in Ukraine. The name of Sofia Rusova becomes a star of the first magnitude in the bright constellation of prominent Ukrainian teachers-associates of the turn of the XIX-XX centuries. It belongs to the constellation of classics of Ukrainian pedagogy and her rich creative heritage has entered the golden fund of pedagogical science and is

always relevant. Sofia Rusova's slogan to work for the benefit of the Ukrainian people is perceived quite modernly, as before. “Life does not wait: it calls us to work. And the fate, the happiness of our people depends on how we implement an expensive, great slogan: a free national school for the education of a free, conscious, strong nation,” – said Rusova [7].

One of the main principles of S. Rusova's concept is that the national spirit should prevail in the kindergarten, education should be built on a democratic basis such as once, in the 9th century, the Ukrainian national school was founded on it. Carrying out the analysis of Ukrainian spirituality, the teacher identifies the following main features: first, it is work,

relentless agricultural work, thanks to which they have always fed themselves, neighbors and others. The specifics of peasant labor require that “children are as close as possible to nature.”

In today’s conditions, many preschool institutions creatively and successfully use the ideas, thoughts and advice expressed by S. Rusova. According to Rusova’s concept, the activity of preschool education institutions highlights the issues of orientation to national features due to the physical environment (geographical location, climate, nature and history of the region, the Ukrainian people). By nature, Ukrainians are individualists and great humorists. Rusova very subtly describes the peculiarities of young children’s understanding of religious postulates, emphasizes that educators (uses the then name – gardeners) must be particularly sensitive to the religious feelings and spiritual life of the child, very carefully consider their impact. For Ukrainians, religion is closely linked to the cult of nature, which allows a child to deeply feel and experience indescribable beauty.

According to S. Rusova, an important task of preschool education is the development of a child’s creative abilities. The creative forces of children in the Ukrainian kindergarten are awakened, developed by means of samples of national material: it is the manufacture of products from clay, wood, decorative painting, embroidery of various kinds. And in the kindergarten a good Ukrainian song should be heard, the native language should be heard – in communication of preschoolers and the educator-teacher. In such an atmosphere of life, communication, kindness and work, fully conducive to the development of creativity and civic position of the future citizen of Ukraine.

S. Rusova worked on the concept of national education for many years. This was the main idea and theme that is noted in her research. Rusova dreamed and commanded that new kindergartens spread throughout Ukraine, laying the foundations of education for the individual, which will give the Ukrainian people conscious and honest people, citizens who forge and gain him and fate and freedom [6].

The most important principles of the pedagogical concept of Sofia Rusova: humanism,

democracy, nationality, naturalness, cultural conformity, personality-oriented approach, social conditionality of education, universal values.

The idea of national education is the main and defining one in the pedagogical concept of S. Rusova, which in methodological terms acquires the basic and most important regularities of the development of the theory and practice of education. At the center of Rusova’s pedagogical concept is a child with her innate talents, abilities, capabilities, talents [1].

Another characteristic feature of the Ukrainian people and its spirituality, noted by S. Rusova, is rich in aesthetic creativity, which for centuries is manifested in works of art and songs, ornaments, architecture: “This is a factor that should influence the development of our children to best to provoke creativity in them in the same direction “. The idea of educating a creative personality is put forward in most of the works of S. Rusova. Thus, in the “New School” she offers different types of classes (observation, reading, storytelling) to combine with drawing: [3].

In the system of national education and upbringing, Sofia Rusova paid special attention to preschool education, which, in her opinion, is a bridge between the preschool, school and family. It is during this period that the values of the individual, his aspirations, inclinations are laid down.

S. Rusova does not recognize alternatives to national education, believing that only national education provides each nation with the broadest democratization of education. She wants the teacher not to be bound by dogmatic circulars, which determine the content of education and the choice of teaching methods. The educator must be relaxed and independent in compiling the curriculum, in the use of forms and methods of educational activities.

The main task of the teacher S. Rusova believes the development of the child’s independence. It is necessary “not to teach the child, not to give him ready knowledge, even the most basic, but most of all to arouse in the child his spiritual strength, to arouse curiosity, to bring up his feelings, so that the child’s eyes can see, ears listen to everything, and a circle

of pencils, and a circle of scissors, and a circle of clay, and a circle of paper “[4].

In a democratic educational institution, the entire content of education and the organization of upbringing must correspond to national interests; take into account the educational traditions of the Ukrainian people, the achievements of national culture, and the peculiarities of the Ukrainian child. The latter, emphasizes S. Rusova, not very expansive, she is too vulnerable and often hides from others with their experiences; it is necessary to approach it with kindness, to attract it to itself with respect to its individuality, it is necessary to arouse its curiosity; then the child's talented nature will be revealed and his deep sensitivity will be heard.

The child should grow up not as a passive observer of the environment, but to be aware of his own and others' actions through reflection and self-analysis. Educator, parents should use every case of the struggle between evil and good to develop in children their own judgments, to allow in different circumstances of life to show their “courage, good heart and truthful behavior.”

Analyzing the world experience of schooling, S. Rusova concludes that those peoples who have built a well-organized national school are progressing. She cites as an example the peoples of Germany, England, and Japan, who, better than others, have exhausted their own deep national treasures in education and have given free development to national psychology. In such states, national upbringing produces in a child not a double shaky morality, but a strong, whole person. [6].

The concept of the national system of education and upbringing S. Rusova is extremely important for the development of an independent Ukrainian state. It guides the state and society in solving modern problems of improving the system of national education and upbringing in Ukraine.

Thus, spreading love further and further, the child at a certain stage of his development

begins to feel love for his people, his nation, and finally for all mankind. Attempts to spread love for people around the world once again testify to the humane and democratic aspirations of S. Rusova.

National education, according to the scientist, is the decisive and most important ground in strengthening the moral, spiritual, aesthetic and national strength of the people, the revival of its spirituality, the establishment among other peoples of the world. Thus, S. Rusova proclaimed the idea of national education, which is the core of its pedagogical system [7].

REFERENCES:

- Berehynia ukrainskoi natsionalnoi shkoly. Do 140-richchya vid dnia narodzhennia S. F. Rusovoi. 1856–1940 [Guardian of the Ukrainian national school. To the 140th anniversary of the birth of SF Rusova. 1856-1940 // Calendar of significant and memorable dates] // Kalendar znamennykh i pamiatnykh dat na 1 kv. 1996 r. p. 82.
- Berehynia ukrainskoi natsionalnoi shkoly: Urochystosti do 135-richchya vid dnia narodzhennia // Ridna shkola. [Guardian of the Ukrainian national school: Celebrations to the 135th anniversary of his birth // Native school.1991.] 1991. № 2. p. 86 – 87.
- Bohush A. Biolohichne ta sotsialne u pohliadakh S. Rusovoi na vykhovannia. // Doshkilne vykhovannia. [Biological and social in the views of S. Rusova on education. // Preschool education.] 1996. № 9. p. 8 – 9.
- Honiukova L. V. Spohady Sofii Rusovoi //Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Memoirs of Sofia Rusova // Ukrainian Historical Journal] 1999. № 5. p.133 – 148.
- Kovalenko Ye. Sofii Rusova pedahoh- prosvyitel, derzhavnyi diiach, vchenyi // Ridna shkola [Sofia Rusova teacher-educator, statesman, scientist // Native school.] 2000. № 8. p. 35 – 38. Bibliohr.: 5 nazv.
- Proskura O. Pedahoh i diiach // Doshkilne vykhovannia [Teacher and activist // Preschool education.] 1996. № 3. p. 12 – 13.
- Rusova Sofii. Memuary. Shchodennyk [Rusova Sofia. Memoirs. Diary] K.: Polihrafknyha, 2004. 544 p.

УДК 371.13:004.

Педагогічні умови формування професійних компетенцій майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти

Вдовиченко Р.П.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
ORCID: 0000-0002-3100-6697

Шапочка К.А.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
ORCID: 0000-0002-4827599X

Михальченко Н.В.,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
ORCID: 0000-0003-0327-5491

Швець Т. В.

студентка факультету педагогічної та соціальної освіти Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Pedagogical conditions for the formation of professional competences of future educator of preschool institution

VdovychenkoR.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Pedagogy, Psychology and Inclusive Education Department V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv
ORCID: 0000-0002-3100-6697

Shapochka K.A.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Pedagogy, Psychology and Inclusive Education Department V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv
ORCID: 0000-0002-4827-599X

Mykhalchenko N.V.,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Pedagogy, Psychology and Inclusive Education Department V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

ORCID: 0000-0003-0327-5491

Shvets T.

student of the Faculty of Pedagogical and Social Education V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

Анотація

У статті визначено, представлено й обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Проаналізовано дослідження щодо проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти. Уточнено сутність понять «педагогічні умови», «компетентність», «професійна компетентність».

Abstract

The article defines, presents and substantiates the pedagogical conditions for the formation of professional competence of future educators of preschool children. The research on the problem of formation of professional competence of future specialists of preschool education is analyzed. The essence of the concepts "pedagogical conditions", "competence", "professional competence" is specified.

Ключові слова: компетентність, формування, професійна компетентність, педагогічні умови, заклад дошкільної освіти

Key words: *competence, formation, professional competence, pedagogical conditions, preschool education institution*

The current level of society development is characterized by a change in the priorities of the educational paradigm, which places new demands on the quality of future professionals training. The need to increase the effectiveness of future teachers professional training of preschool education is emphasized in the Laws of Ukraine "On Education", "On Preschool Education", "On Higher Education", priority areas of the National Doctrine of Education in Ukraine in the XXI century.

Competence approach in education and its main categories were studied by N.M. Bibik, O.I. Pometun, O.Ya. Savchenko, A.V. Khutorsky and others. The essence and structure of professional competence of a teacher are analyzed in the works of N.V. Guzyiy, I.A. Zyazyun, N.V. Kuzmina, A.K. Markova, L.M. Mitina, J. Raven, V.O. Slastyonin, J. Sternberg. The problem of training future specialists in preschool education is devoted to a large number of studies by G.V. Belenko,

E.S. Wilczkowski, N.E. Pangelova, T.I. Poni-manskaya and others.

In order to form the professional competencies of the future educator of the preschool education institution based on the technology of interactive learning with pedagogical conditions, the following were:

- creation of a creative environment and formation of students' readiness for pedagogical creativity;
- implementation of the relationship between personal and professional development and self-development;
- use of reflective technologies in the educational process;
- inclusion of "learning in cooperation" technology in the educational process of the university.

As an important condition, we consider the creation of a creative environment and the formation of students' readiness for pedagogical creativity. The learning process acts as the

acquisition of new knowledge, which may be far from the individual knowledge of the student, so the educational process of the university can be effective if it gives the individual freedom of choice and creativity. Openness to the new combined with the desire to learn and high self-esteem, self-confidence contributes to the creation of a creative environment in the educational process, which aims to achieve future educators a high level of creative activity and cognitive independence, independence, mastery of creative skills [1].

The effectiveness of solving different groups of pedagogical tasks requires the mobilization of the full range of skills of the teacher in order to effectively solve them depending on their focus:

- Content-target tasks (analytical, projective, diagnostic, prognostic);
- Organizational and procedural tasks (information and communication, tasks for pedagogical orientation);
- Operational and technological tasks (educational, mobilization, motivational and stimulating, game);
- Control and performance tasks;
- Reflexive tasks.

Thus, the desire to study based on the motivation of creativity, which destroys habitual behavior and promotes the creation of a creative environment in the educational process of the university and the formation of professional competencies of students through the use of potential of psychological and pedagogical disciplines, diversity of forms and methods of active learning pedagogical tasks.

As a second condition, we consider the implementation of the relationship of personal and professional development and self-development. In modern conditions, the future educator needs to be ready for retraining in the rapidly changing conditions of the pedagogical system of education. The activity of the teacher in these conditions, according to psychologists, can be aimed at better and more complete adaptation to the professional environment through their own reserves and internal resources, where the key factor of dynamic development is professional self-development. Under professional self-development we understand the own activity of the future educator, in the disclo-

sure, enrichment of their spiritual and moral needs, creativity, all personal potential. Professional self-development integrates the pedagogical activity of the subject, aimed at the development of character, professional abilities, qualities and individuality.

As a third condition, we consider the use of reflective technologies in the educational process. Analysis of future educator professional self-education revealed the general mechanism of formation of the need for self-education, which determines the conditions of its functioning. The main conditions, in our opinion, will be three components: creativity, experience and reflection.

In connection with the above, the organization of reflective activities of students in the educational process is the most important condition for the development of future teachers as a subject of their own professional activities, the development of readiness for this activity, a leading factor in personal self-development.

Reflexivity is manifested in self-knowledge, self-esteem, self-control, self-acceptance and self-development. We believe that the formation of professional competencies of the preschool education future educator on the basis of interactive learning technology is influenced by the use of "learning in collaboration" technology in the educational process.

The ideas of Cooperative Learning, learning in small groups have been developed through the efforts of many teachers in many countries around the world. The main idea of cooperative learning is to learn together. The teacher is not able to help each individual student in the group. Students are able to take on this responsibility if they work in small subgroups and are responsible for everyone's success if they learn to help each other. Cooperative learning is learning in the process of communication, communication with each other, students with the teacher. This is social communication, because during communication students take turns performing different social roles such as a leader, a performer, an organizer, a speaker, an expert, a researcher, etc.

Thus, because of joint work of separate subgroups and all group as a whole mastering of all material of a theme is reached. Working

in the technology of “Cooperative Learning”, the teacher acquires a new, no less important role for the educational process – the role of an organizer of independent cognitive, research, creative activities of students. Its task is no longer to transfer the amount of knowledge and experience gained by humankind. It should help students to independently acquire the necessary knowledge, critically interpret the information received, be able to draw conclusions, argue them, having the necessary facts, and solve problems.

Thus, the formation of professional competencies of the future educator of preschool education based on interactive learning technology will be optimal if to ensure the creation of a creative environment and the formation of students’ readiness for pedagogical creativity, to promote the relationship of personal and professional development and self-development..

REFERENCES:

- Aronova R.S. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv doshkilnoho vykhovannia u pedahohichnykh koledzhakh [Formation of professional competence of future specialists of preschool education in pedagogical colleges]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Aronova Rima Semenivna. K., 2016. 263 p.
- Bieliienka H.V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelja doshkilnoho navchalnoho zakladu [Formation of professional competence of a modern educator of a preschool educational institution] [Tekst]: monohrafiia / H.V. Bieliienka. K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2011. 320 p.
- Bohush A.M. Komunikatyvno-movlennievyyi su-provid stanovlennia ukrainomovnoi osobystosti maibutnykh fakhivtsiv doshkilnoi osvity pivd-nia Ukrainy [Communicative and speech support of the formation of the Ukrainian-speaking personality of future specialists in preschool education in southern Ukraine] [Tekst]: navch. posib. / A.M. Bohush, O.S. Tryfonova, O.I. Kyselova; pid zah. red. A.M. Bohush. Odesa: Leradruk, 2013. 241 p.
- Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / Uklad i holov. red. V.T. Busel. K.: Irpin VTF «Perun», 2001. 1440 p.
- Zhadlenko I.O. Formuvannia profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional and ethical competence of future educators of preschool educational institutions in the process of professional training]: dys. kand. ped. nauk: 13.00.04 / Zhadlenko Iryna Oleksandrivna. Zaporizhzhia, 2017. 282 p.
- Ivakh S.M. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv doshkilnoi osvity pid chas prokhodzhennia pedahohichnoi praktyky [Formation of professional competence of future specialists of preschool education during pedagogical practice] / S. M. Ivakh, I. L. Palasevych // Naukovi zapysky kafedry pedahohiky. 2014. Vyp. KhKhKhVII. Pp. 139–144.
- Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini [Commentary on the Basic component of preschool education in Ukraine]: nauk.-metod. posib. / nauk. red. Kononko O. L. K.: Red. zhurn. «Doshkilne vykhovannia», 2003. 243 p.
- Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv do roboty z ditny doshkilnoho viku: kompetentnisnyi pidkhid [Preparation of future educators to work with preschool children: a competency approach] / za zah. red. H. V. Bieliienko, O. A. Polovinoi. K.: Universytet, 2015. 244 p.

Використання сучасних освітніх технологій на заняттях з логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Курчатова Анжеліка Віталіївна,

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського доктор філософії в галузі освіти, старший викладач кафедри дошкільної освіти

Бородін Яна Василівна,

студентка факультету педагогічної та соціальної освіти

Use of modern educational technologies in the lessons of logical and mathematical development of older preschool children

Kurchatova Angelica Vitaliivna,

V. O. Sukhomlinskyi National University of Mykolaiv Doctor of Philosophy in Education, Senior Lecturer of the Department of Preschool Education

Borodin Yana Vasylivna,

student at the Faculty of Pedagogical and Social Studies

У статті описано особливості використання сучасних освітніх технологій на заняттях з логіко-математичного розвитку старших дошкільників.

Проблема логіко-математичного розвитку дітей на сучасному етапі дошкільного дитинства набуває все більшого значення. Це пояснюється позитивним впливом цього процесу на розвиток психічних функцій дитини, вирішення загальних завдань усебічного гармонійного розвитку особистості в дитячому віці. Сформоване логіко-математичне мислення допомагає сучасній дитині аналізувати різноманітні процеси, приймати рішення не лише згідно з чітко розробленими алгоритмами, але й коригувати власні дії у змінних умовах життя.

Логічні вміння входять до складу основних інтелектуальних умінь, що формуються в процесі навчання і розвитку дітей, зокрема на заняттях з математики. Самі об'єкти математичних умовиводів і прийняті в математиці правила їх конструювання сприяють формуванню в дітей умінь обґрунтовувати судження, давати чіткі визначення, розвивають логічну інтуїцію, сприяють загальному інтелектуальному розвитку.

Особливістю формування логіко-математичної компетентності є насиченість навчального та виховного процесу проблемними життєвими ситуа-

ціями практичного характеру, які активізують пізнавальні інтереси дитей дошкільного віку, розвивають передумови логічного мислення, вправляють вихованців у використання набутих знань із математики.

Сучасний вихователь повинен бути готовим до сприйняття нових ідей, технологій, методів, засобів педагогічної діяльності; здатним постійно навчатись. Тільки постійний творчий пошук дозволяє педагогічному працівнику не відставати від розвитку нашого суспільства.

Сучасний педагог – фундаментально освічена людина, здатна гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї професійної діяльності, яка самостійно працює над власним розвитком, підвищенням освітнього й культурного рівнів, уміє самостійно набувати необхідних для професійної діяльності знань, умінь і навичок, критично мислить, володіє стійкою системою мотивів і потреб соціалізації, здатна активно й творчо діяти.

Ключові слова: логіко-математичний розвиток, логічне мислення, критичне мислення, освітні технології, старший дошкільник, мисленнєві операції.

This article describes the peculiarities of using modern educational technologies in the activities of logical and mathematical development of senior preschool children.

The problem of logical and mathematical development of children at the present stage of preschool childhood is becoming increasingly important. This is due to the positive impact of this process on the development of mental functions of the child, the solution of the general tasks of the universal harmonious development of personality in the child's age. Formed logical and mathematical thinking helps modern children to analyze various processes and make decisions not only according to clearly defined algorithms, but also to correlate their own actions in changing living conditions.

Logical skills are part of the basic intellectual skills, which are formed in the process of education and development of children, particularly in mathematics classes. The objects of mathematical conditions and accepted in mathematics rules of their construction contribute to the formation in children the ability to formulate judgments, to give clear definitions, develop logical intuition, contribute to the general intellectual development.

The peculiarity of forming logical and mathematical competence is the tension of the teaching and educational process with problematic life situations of practical nature, which activate cognitive interests of pre-school children, develop logical thinking, guide students in using the acquired knowledge of mathematics.

Modern educators must be ready to accept new ideas, technologies, methods, means of pedagogical activity; they are able to constantly learn. Only a constant creative search allows educators to keep pace with the development of our society.

The modern educator is fundamentally educated person, able to subtly change the focus and scope of their professional activities, who independently works on their own development, to improve educational and cultural levels, is able to independently acquire the knowledge, skills and abilities necessary for professional activity, has critical thinking, possesses a strong system of motives and needs of socialization, is able to act actively and creatively.

Key words: logical and mathematical development, logical thinking, critical thinking, educational technology, senior preschooler, mental operations.

Постановка проблеми в загальному виді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі дошкільна освіта є невід'ємним складником, першим рівнем

системи освіти України, стартовою платформою особистісного розвитку дитини та характеризується пошуками ефективних педагогічних шляхів, які б сприяли формуванню гармонійної життєздатної особис-

тості. Кінцевим результатом дошкільної освіти мають стати базові компетентності, які акумулюють її емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань та здатність їх творчо використовувати у діяльності.

Стратегічні напрями розвитку первинної ланки освіти передбачають реалізацію інтегративного підходу до побудови змісту, формування у дітей дошкільного віку цілісного системного світобачення. Як слушно зауважує Н. Гавриш, такі орієнтири потребують переходу від традиційних лінійних моделей структурування знань до складних, до взаємодії між різними галузями знань як протипротивної методологічної закономірності сучасного змісту навчання, що стимулює розвиток інтегративних процесів у дошкільній освіті [5, с. 17].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.) однією з ключових компетентностей виокремлено логіко-математичну, яка має продовження в освітньому процесі Нової української школи [1]. Саме тому важливим є початок формування логіко-математичної компетентності ще в дошкільному віці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування логіко-математичної компетентності досліджувалася різними науковцями (Н. Багласва, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Гайдаржийська, Л. Зайцева, О. Кононко, К. Крутій, В. Кузьменко, М. Машовець, Т. Степанова, В. Старченко, О. Фунтікова та ін.). Зокрема, технологію формування математичної компетентності розробила Л. Зайцева, поняття «логіко-математична компетентність» уточнює у своїй дослідженнях В. Старченко [6, с. 13].

У низці публікацій акцентовано увагу на таких аспектах досліджуваної проблеми: загальнотеоретичні засади формування елементарних математичних уявлень у дітей (Н. Багласва, Л. Зайцева, Т. Пагута, К. Щербаківа); формування математичних понять у процесі пізнавальної діяльності (С. Татарінова); розвиток логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку (Ф. Блехер, О. Кононко, Г. Костюк, Ж. Столяр, К. Щербаківа, Л. Шлегер); дидактичні методи, форми, засоби формування мате-

матичних знань (Л. Гайдаржийська, М. Машовець, Л. Плетеницька) [12, с.186].

Мета статті. Охарактеризувати сучасні освітні технології на заняттях з логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ми живемо в суспільстві знань і високих технологій. Автоматизація виробництва, комп'ютерне моделювання вимагають від більшості сучасних працівників достатньо розвиненого вміння чітко й послідовно аналізувати процеси. Маленьку дитину вже з перших років життя оточує математична інформація, тому дошкільна освіта має бути спрямована на виховання в дітей переддошкільного, дошкільного та передшкільного віку звички до повноцінної логічної аргументації. Розвиток у дошкільників узагальнених способів розумової діяльності, засобів побудови пізнавальної діяльності є важливою передумовою формування в них життєвої компетентності, уміння орієнтуватися в мінливому навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно й гармонійно взаємодіяти з оточенням. Формування логіко-математичної компетентності передбачає: здатність дитини самостійно здійснювати: класифікацію геометричних фігур, предметів та множин за якісними ознаками та чисельністю; серіацію, тобто впорядкування предметів за величиною, масою, об'ємом розташування у просторі; обчислення та вимірювання кількості, відстані, розмірів, довжини, ширини, висоти, об'єму, маси, часу [8].

Дошкільний вік – це початок довгої дороги в світ пізнання, в світ чудес. Адже саме в цьому віці закладається фундамент для подальшого навчання. Завдання полягає не тільки в тому, як навчитися правильно тримати ручку, писати, рахувати, а й вмінню думати, творити. Величезну роль в розумовому вихованні і в розвитку інтелекту дитини грає математичний розвиток. Дошкільники лише починають оволодівати математичними знаннями, тому їхню логіко-математичну компетентність доцільно характеризувати як елементарну, але розглядати її як складну, комплексну

характеристику логіко-математичного розвитку [10].

Під логіко-математичним розвитком дошкільників розуміють якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини, які відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних з ними логічних операцій. Логіко-математичний розвиток – значущий компонент у формуванні «картини світу» дитини. Тому, одним з найбільш важливих завдань вихователів і батьків – розвинути у дитини інтерес до математики в дошкільному віці. Залучення до процесу математичної діяльності в ігровій цікавій формі допоможе дитині надалі швидше і легше засвоювати шкільну програму. Таким чином найважливішим підсумком логіко-математичної підготовки дитини є не тільки накопичення певного запасу знань і умінь, скільки розумовий розвиток дитини, формування у неї необхідних специфічних пізнавальних і розумових умінь, що є базовими для успішного засвоєння надалі математичного і будь-якого іншого узагальненого змісту. Тому дитина, яка оволоділа способами логічного мислення та математичними вміннями спроможна усвідомлено застосовувати їх в процесі власної життєдіяльності в різних сферах не лише в період дошкільного віку, а й впродовж усього життя [3].

Для реалізації завдань, окреслених у Базовому компоненті дошкільної освіти й чинних програмах, вихователь нашого дошкільного закладу широко використовує інноваційні технології, цікаві нетрадиційні методики, адаптовані до використання в роботі з дітьми різних вікових груп. Зміст по формуванню логіко-математичної підготовки дітей в закладі дошкільної освіти має свої особливості, що обумовлені специфікою математичних понять, традиціями у навчанні старших дошкільників, вимогами сучасності щодо розвитку дітей. І тому все більшої популярності набуває впровадження сучасних інноваційних освітніх технологій. Сучасний вихователь повинен бути готовим до сприйняття нових ідей, технологій, методів, засобів педагогічної діяльності; здатним постійно навчатись. Тільки постійний творчий пошук дозволяє педагогічному працівнику не відставати

від розвитку нашого суспільства. Сьогодні педагоги повинні розуміти: бути гарним професіоналом означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку [9].

Організуючи освітній простір старших дошкільників, необхідно задовольняти пізнавальні потреби кожного вихованця групи, педагогічний колектив закладу приділяє особливу увагу вдосконаленню предметно-ігрового середовища. Педагоги створили ігрові осередки, що спонукають дітей до пізнавальної діяльності. Це куточки інтелектуальних ігор, де представлені: блоки З. Дьєнеша; паличок Дж. Кюїзенера фабричного виробництва; інтелектуальні ігри Нікітіних і розвивальні ігри В. Воскобовича; ейдетичні картки. Вони доступні для дітей, справляють розвивальний вплив і спонукають дитину до активної пізнавальної діяльності [13].

Сьогодні потребує змін розвиток дошкільників. І забезпечити пізнавальний, інтелектуальний, особистісний розвиток кожної дитини можливо при правильному виборі вихователями ЗДО освітніх технологій навчання бо вони є дійсним розвитком дитини-дошкільника. Логіко-математичну грамотність дітей можливо розвинути при застосуванні інноваційних технологій, що і доведено загальною результативністю освітнього процесу в тих вікових групах, вихователі яких опознавали таку методичну систему. На основі об'єднання технологій у комплекси. Комплекс складається з: Логічних блоків З. Дьєнеша; Кольорових паличок Дж. Кюїзенера; Карткок-властивостей З. Семадені; Інтелектуальних ігор Нікітіних; Розвивальних ігор В. Воскобовича; Навчально-розвивальної технології «Логіки світу»; Коректурних таблиць Н. Гавриш; Технології О. Пащенко «Ейдетика для малюків»; Авторської методики Г. Чепурного «Мнемотехніка» [14].

Ми визначили шляхи логіко-математичного розвитку, які передбачали у вибір найефективніших найоптимальніших форм роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Серед ефективних засобів логіко-математичного розвитку дошкільників ми виділяємо: проведення логіко-математичних занять, планування осередків (пізнавального, фізкультурно-оздоровчого, ху-

дожньо-перетворювального, комунікативного та емоційно-рефлексивного), пізнавально-дослідницька діяльність, використання ігор, ігрових ситуацій, театралізованої діяльності, конструювання, використання художнього слова віршовані задачі, задачі-розповіді, задачі-жарти), народну педагогіку (казки, загадки, прислів'я), проблемні ситуації та завдання, завдання з елементами пошуку, дидактичні ігри і вправи, нетрадиційні методи навчання математики: проблемні ситуації та завдання, пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку і все це ми об'єднали у **пізнавально-ігрові комплекси** на основі інноваційних технологій [5].

Формою організації навчання старших дошкільників стали ігрові комплекси (пізнавально-ігрові комплекси (для дітей 6-7 року життя)). Вони проводяться з підгрупою дітей (10-12 чоловік) від 15 до 25 хвилин 1 раз на тиждень. З другою підгрупою дошкільників працюють спеціалісти (інструктор з фізичної культури, керівник образотворчої діяльності, музичний керівник) або діти грають під контролем помічника вихователя. Можна організувати роботу і з «малою групою» (4-6 дітей), проводити парне взаємне навчання, індивідуалізувати освітній процес. Це дозволяє вихователю краще бачити кожну дитину, особливості її розвитку, його індивідуальний розумовий потенціал [2].

Педагоги дошкільних закладів повинні стати координаторами розвитку своїх вихованців. На жаль, вихователі ЗДО не мають навчального посібника щодо логіко-математичного розвитку дошкільників. За запропонованими технологіями краще відбувається перехід від авторитарно-дисциплінарної до особистісно зорієнтованої моделі навчання, що допомагає педагогові ЗДО забезпечити розумовий та пізнавальний розвиток кожної дитини, здійснити диференційований підхід до її логіко-математичного розвитку; інша структура і зміст математичних занять сприятиме більш високому рівню розвитку загальних здібностей дітей, розвитку стійкого інтересу до пізнання математики, розвитку пояснювальної мови та логічних структур; зміна стилю спілкування дорослого і дітей по-

ліпшить міжособистісні відносини, культуру спілкування і співпраці старших дошкільнят та вихователя; індивідуалізація програми навчання сприятиме випередженню дітьми показників програми навчання групи. Оволодіння вихователями варіативною методикою навчання дітей на основі засвоєння алгоритму проведення пізнавально-ігрових комплексів має прикладний характер у просвітницькій роботі з батьками; опанування педагогом ЗДО методики логіко-математичного розвитку дітей надає можливість розробки індивідуалізованої програми для дітей різного рівня загального і спеціального розвитку [3].

Впровадження інноваційних технологій дала можливість педагогам творчо підійти до визначення шляхів реалізації завдань дошкільної освіти, що забезпечує високу продуктивність діяльності дітей. Під час організованої діяльності діти творчі, емоційні, сприймають і вирішують різноманітні пізнавальні та проблемні завдання, активно відповідають на запитання, можуть самостійно робити висновки та узагальнення, висловлювати свої судження.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Отже, провідну роль у розумовому вихованні та пізнавальному розвитку дитини старшого дошкільного віку відіграє математичний розвиток. Математика має унікальний розвиваючий ефект, оскільки сприяє розвитку пам'яті, мовлення, уяви, емоцій дитини; формує терпіння, наполегливість, творчий потенціал особистості. Творчий потенціал педагога-вихователя повинен проявлятися не в передачі готових математичних знань, а в залученні дітей до активної пізнавальної діяльності, творчого мислення, що спонукає розвиток уяви, інтелектуальної та емоційної сфери дошкільника.

Організація пізнавальної діяльності дитини на занятті з логіко-математичного розвитку повинна забезпечувати відчуття успіху та бажання не просто сприйняти навчальний матеріал, а й зрозуміти, засвоїти не лише ключові поняття, але й загальні закономірності. Дитина повинна відчувати радість пізнання шляхом долання трудно-

щів, які є посилюючими для неї, що і забезпечують запропоновані технології. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у дослідженні і впровадженні нових інноваційних педагогічних технологій навчання дітей математиці в умовах дошкільного закладу, які забезпечать формування логіко-математичних компетенцій старших дошкільників та кращої адаптації до умов Нової української школи.

Список літератури

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/tizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 22.10.2021).

Безсонова О. Коректурні таблиці як стимул пізнавальної активності дошкільнят // Вихователь-методист. 2012. № 12.

Від науки до практики: технологія «Логіки світу» // Дитячий садок. 2013. № 21-23.

Гавриш Н. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Дніпропетровськ. 2011. № 1 (1). – С. 16-20.

Гавриш Н. Коректурні таблиці як засіб стимулювання креативності дітей // Вихователь-методист. 2012. № 9.

Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності старших дошкільників. Методичний посібник. Харків: Ранок, 2008. – 160 с.

Ляпунова В. А. Сутність та необхідність математичного розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства / В. А. Ляпунова, Л. П. Добровольська, С. С. Жейнова, С. В. Городнича // Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 26. – С. 185-190.

Машовець М. Навіщо дошколярику математика / М. Машовець, І. Стеценко // Дитячий садок. Бібліотека. К.: Шкільний світ, 2009. 128 с.

Нікітченко С. Вивчаємо математику з паличками Кюїзенера // Дошкільне виховання. 2012. №3.

Пашенко О. Тактильні та предметні асоціації // Дошкільне виховання. 2009. № 1.

Скворцова С. Логіко-математична компетентність дитини: наступність дошкільля і школи // Дошкільне виховання. 2011. № 5.

Стеценко І. STREAM-освіта: математичне дослідження // Дошкільне виховання. 2018. №4. – С. 13-15.

Сучасне заняття в дошкільному закладі: навчально-методичний посібник / Н. В. Гавриш, О. О. Лінник, Н. В. Губанова; за ред. Н. В. Гавриш // Луганськ: Альма-матер, 2007.

Терещенко І. Цікава математика надворі і вдома // Дошкільне виховання. 2011. № 6.